

Katri Lustila

Pedagoginen dokumentointi kielen kehityksen tukena

Opinnäytetyö

Syksy 2019

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden laitos

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Katri Lustila

Työn nimi: Pedagoginen dokumentointi kielen kehityksen tukena

Ohjaaja: Tiina Tiilikka

Vuosi: 2019

Sivumäärä: 53

Liitteiden lukumäärä: 1

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, millaisia pedagogisen dokumentoinnin keinoja varhaiskasvatuksessa käytetään kielen kehityksen tukemisessa. Opinnäytetyön toteuttamisympäristönä toimi Vaasan kaupungin varhaiskasvatus. Tutkimuksen lähtökohtana oli löytää kasvattajien hyväksi havaitsemia pedagogisen dokumentoinnin toteutustapoja, joiden avulla lasten kielen kehitystä voidaan tukea ja rikastuttaa.

Tutkimuksen menetelmänä on käytetty laadullista tutkimusmenetelmää. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna, johon sisältyi avoimia kysymyksiä. Tutkimusta varten on haastateltu neljää varhaiskasvatuksen opettajaa, jotka työskentelevät Vaasan kaupungin varhaiskasvatuksen eri toimipisteissä. Opinnäytetyön teoriaosassa käsitellään kielen kehitystä varhaiskasvatuksessa ja kerrotaan pedagogisen dokumentoinnin tarkoituksesta ja toteutuksesta.

Tutkimuksen avulla saatiin selville, että haastatellut kasvattajat käyttävät pedagogista dokumentointia päivittäin työssään ja kiinnittävät huomiota kielen kehityksen tukemiseen. Pedagogisella dokumentoinnilla on useita erilaisia toteutustapoja, jotka vaihtelevat kasvattajasta riippuen.

Opinnäytetyön tuloksena ilmeni, että pedagogista dokumentointia käytetään kielen kehityksen tukemisessa. Kasvattajat pitivät tärkeänä, että kielen kehitykseen kiinnitetään huomiota ja siihen käytetään aikaa. Tuloksista ilmeni, että pedagogisen dokumentoinnin toteuttaminen tarvitsee aikaa ja yhteistyötä. Valmiit materiaalipaketit ja oman pedagogisen dokumentoinnin yhdistäminen ovat keskeisessä asemassa kielen kehityksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa.

Kehittämisehdotusten avulla halutaan innostaa varhaiskasvatuksen kasvattajia kokeilemaan erilaisia tapoja pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen ja ottamaan dokumentointi luontevaksi osaksi varhaiskasvatuksen arkea.

Avainsanat: pedagoginen dokumentointi, kielen kehitys, varhaiskasvatus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author: Katri Lustila

Title of thesis: Pedagogical documentation supporting language development

Supervisor: Tiina Tiilikka, PhD, Principal Lecturer

Year: 2019 Number of pages: 53 Number of appendices: 1

The purpose of this dissertation was to investigate the type of pedagogical documentation used in early childhood education to support the children's language development. The research was implemented in four kindergartens in the city of Vaasa. The aim was to identify best practices of implementing language support using pedagogical documentation.

The theoretical part of this thesis explains the meaning of pedagogical documentation and the means of implementation. The theoretical part also summarizes the theory of language development in early childhood education. The research method was a qualitative research including theme interviews with open questions. Four kindergarten teachers from different daycare units in the city of Vaasa were interviewed.

The study indicated that educators are using pedagogical documentation daily, and that they pay attention to children's language development support. There were many different styles of pedagogical documentation and the means varied between educators.

The result of this dissertation indicated that pedagogical documentation is used to support language development. The interviews indicated that it is very important to pay attention to support children's language development. The results showed that successful pedagogical documentation requires time and cooperation. The existing teaching material and educator's own material make a good combination, which helps to implement pedagogical documentation and to support the language development in early childhood education.

The study also presents some of the identified best practices of implementing pedagogical documentation.

Keywords: pedagogical documentation, language development, early childhood education

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuvio- ja kuvaluettelo	5
1 JOHDANTO	6
2 KIELEN KEHITYS JA PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI.....	8
2.1 Kielen kehitys ja varhaiskasvatus.....	8
2.2 Pedagoginen dokumentointi ja sen tarkoitus.....	11
2.3 Pedagogisen dokumentoinnin toteutus	15
2.4 Kielten rikas maailma ja pedagoginen dokumentointi	18
3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	20
3.1 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset.....	20
3.2 Laadullinen tutkimusmenetelmä.....	21
3.3 Aineistonkeruu	22
3.4 Aineiston analyysitapa	24
3.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	25
4 KASVATTAJIEN KOKEMUKSIA JA TOTEUTUKSIA	27
4.1 Ymmärrys pedagogisesta dokumentoinnista	27
4.2 Pedagogisen dokumentoinnin toteutustavat ja tavoitteet	28
4.3 Pedagoginen dokumentointi ja kielen kehitys	31
5 KEHITTÄMISEHDOTUKSIA	35
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	44
7 POHDINTA	46
LÄHTEET	49
LIITTEET	53

Kuvio- ja kuvaluettelo

Kuvio 1. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 37)	10
Kuvio 2. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 79).....	14
Kuva 1. Käden töitä, sadutusta ja dokumentointia.	36
Kuva 2. Päiväkodin, lapsen ja vanhempien kommunikoinnin apuväline sanojen opetteluun.	37
Kuva 3. S2-lapsen vihko kielen oppimisen apuvälineenä.	38
Kuva 4. Suunniteltua pedagogista dokumentointia, jossa näkyy lapsen kädenjälki ja kielen oppimisen harjoittelua.	41
Kuva 5. S2-lapsen vihko, kirjausta yhteisten tilanteiden lomassa.	42

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tavoitteena on tutkia, millaisia pedagogisen dokumentoinnin keinoja varhaiskasvattajat käyttävät lapsen kielen kehityksen tukemisessa Vaasan kaupungin varhaiskasvatuksessa. Monikulttuurisessa toimintaympäristössä on tärkeä huomioida lasten kielellinen kehittyminen ja tiedostaa suomen kielen suunnitelmallinen opettaminen. Gyegye & Nikkilä (2013, 63) pitävät tärkeänä, että koko kasvattajatiimillä on yhteinen tietoisuus ja näkemys kielen kehittymistä sekä toisen kielen oppimiseen vaikuttavista tekijöistä. Tutkimuksessani halusin kohdistaa pääpainon kasvattajien kokemuksiin ja näkemyksiin, jonka vuoksi haastateltaviksi valikoitui pedagogista dokumentointia työssään käyttävät varhaiskasvatuksen opettajat. Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat seuraavat: Millaisia pedagogisen dokumentoinnin muotoja kasvattajat käyttävät kielen kehityksen tukemisessa ja miten pedagogisen dokumentoinnin käytöllä voidaan tukea lasten kielen kehitystä?

Opinnäytetyöni lähtökohtana on tarve löytää keinoja, joiden avulla kielen kehitystä toteutetaan suunnitelmallisesti pedagogista dokumentointia hyödyntäen. Gyegye ja Nikkilä (2013, 10) pitävät tärkeänä, että kasvattajat muistavat ottaa huomioon kielen ja vuorovaikutuksen suunnittellessaan kaikkea varhaiskasvatuksen toimintaa. Heidän mukaan kieli kehitty vuorovaikutuksessa, mikä tulee muistaa oppimisympäristöjen suunnittelussa ja tavoitteiden asettamisessa. Harjoitteluni aikana huomasin kielen kehittymisen ja pedagogisen dokumentoinnin olevan kytköksissä toisiinsa ja halusin koota kasvattajien kokemuksia sekä löytää kehitysehdotuksia jaettavaksi lasten parissa työskenteleville varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Tulevana varhaiskasvatuksen opettajana minun on tiedostettava kielten monimuotoisuus ja voitava tukea lasten suomen kielen kehittymistä tavoitteellisin ja johdonmukaisin keinoin. Pedagoginen dokumentointi tarjoaa tähän hyvät välineet ja mahdollisuuden systemaattiseen seurantaan. Opinnäytetyöni pureutuukin näihin keinoihin, joiden avulla me kasvattajat voimme käyttää pedagogista dokumentointia työvälineenä lasten kielellisen osaamisen kehittämässä ja sanavaraston rikastamisessa.

Tässä opinnäytetyössä kuvaan pedagogista dokumentointia ja sen yhteyttä kielen kehitykseen. Luvussa kaksi käsittelen kielen kehityksen vaiheita ja kielen kehittämistä varhaiskasvatuksessa. Teoria-osa pitää sisällään myös tietoa pedagogisesta

dokumentoinnista ja sen tarkoituksesta sekä tavoitteista. Luvussa kolme kerron opinnäytetyöni toteuttamisesta ja keinoista, joita olen käyttänyt aineiston keräämiseen ja sen analysointiin. Luvussa neljä tarkastellaan kasvattajien kokemuksia ja toteutustapoja pedagogisesta dokumentoinnista yleensä ja osana kielen kehityksen tukemisessa. Luvussa viisi tarkastellaan kehitysehdotuksia, joita voitaisiin hyödyntää pedagogisen dokumentoinnin kehittämisessä ja millaisia tapoja tulisi ottaa huomioon kielen kehityksen tukemisessa. Luku kuusi sisältää johtopäätökset opinnäytetyön tuloksista. Luvussa seitsemän pohdin opinnäytetyöprosessia ja tuon esille ajatuksiani sen kulusta.

2 KIELEN KEHITYS JA PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI

Tässä luvussa käsittelen kielen kehitystä ja sen tärkeyden tiedostamista varhaiskasvatuksessa. Kerron myös pedagogisen dokumentoinnin käsitteestä sekä sen tavoitteista ja toteutustavoista. Pedagoginen dokumentointi on toimiva ja nykyaikainen tapa varhaiskasvatuksen toiminnan seurantaan, ja sitä voidaan hyödyntää myös yksittäisten osa-alueiden kuten kielen kehityksen seurannassa ja tavoitteellisessa kehittämisessä. Lyytisen (2014, 51) mukaan kielitaidon avulla lapsi oppii uusia asioita, havainnoi ja jäsentää ympäristönsä. Pedagogista dokumentointia voidaan käyttää kielen kehityksen tukena, mikä auttaa lasta oppimaan sekä lisää kasvattajien ja vanhempien tietoisuutta lapsen osaamisesta.

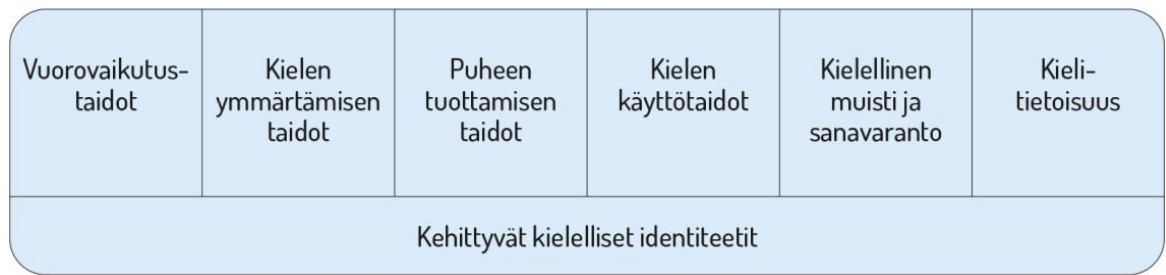
2.1 Kielen kehitys ja varhaiskasvatus

Lapsella on syntymästään asti esikielellisiä valmiuksia, joiden avulla vastasyntynyt erottaa kielelle ominaisia piirteitä ja eri kieliä toisistaan. Vauvan kielelliset kyvyt kehittyvät nopeasti päivittäin kuullun kielen ja säännönmukaisesti toistuvien äidinkielen piirteiden avulla. (Lyytinen, Eklund & Laakso 2001, 47–48.) Lyytisen (2001, 118–119) mukaan varhainen vuorovaikutus vaikuttaa ja ohjaa lapsen tulevaa puhekommunikaation kehitystä. Varhaisen vuorovaikutuksen tulee olla vastavuoroista ja tavoitteellista, joka toistuu päivittäin hoitotoimenpiteiden aikana. Huttu ja Heikkinen (2017, 143) kirjoittavat, että jokaisella terveellä lapsella on synnynnäiset valmiudet kielen omaksumiseen, mutta jokainen oppii ne hieman eri tahtiin. Jokeltelu on ensimmäinen keskustelumuoto, jonka vauva oppii muutaman kuukauden ikäisenä. Ele- ja ilmekielten ymmärrys lisääntyy vähitellen, ja lapsi itse alkaa elehtiä ja ilmaista omia toiveitaan ensimmäisen ikävuoden aikana. Sanallisen puheen tuottaminen alkaa yleensä noin 12–18 kuukauden ikäisenä. (Korhonen 2004, 53.) Lapsen kielellinen ymmärtäminen ja sanallinen ilmaisu lisääntyy noin 1,5 vuoden iässä. Lapsen puheen ymmärtäminen on paljon laajempaa kuin itse puheen tuottaminen. Sanat alkavat muodostua lauseiksi 1,5–2 vuoden iässä, jolloin sanavarasto kasvaa noin 10 sanalla päivässä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 153–154.) Kolmannen ikävuoden kuluessa lapset alkavat käyttää adjektiiveja ja kuvailevat mm. esineiden piirteitä ja

sijaintia. Viisivuotiaat hallitsevat jo adjektiivien vertailumuodot ja pystyvät puheeseensa käyttämään erilaisten sanaluokkien sanoja ja sijamuotoja. (Lyytinen 2001, 116–117.)

Lapsen kielen omaksumiseen vaikuttaa normaalisti kehittyneen keskushermoston lisäksi ympäristö, jossa lapsi kuulee kielen käyttöä. Kielen oppijana lapsi on aktiivinen toimija, joka valikoi ja muokkaa kieltä. Kognitiivisessa tarkastelussa Jean Piaget'n (1962) mukaan lapsi muodostaa käsityksiä kielestä ja ympäristöstä oman aktiivisen toimijuuden kautta. Uudet asiat opitaan oivaltamalla, ympäristöä havainnoimalla ja tutkimalla yhdessä muiden kanssa. (Lyytinen 2001, 106.) Jakkulan (2008, 35) mukaan aikuisen tulee näyttää lapselle, että hänen kommunikaatiollaan on merkitystä. Tämän seurauksena lapsen tarkoituksenmukainen kommunikointi lisääntyy ja kyky olla vuorovaikutuksessa kasvaa. Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus on tärkeässä asemassa lapsen kielen ymmärtämisen ja kehittymisen kannalta. (Laakso 2011, 181.) Vuorovaikutusta ja muuta kommunikointia kuten eleitä ja ilmeitä tulisi käyttää jokapäiväisissä tilanteissa, mikä auttaa lapsen kielen kehityksessä ja sanavaraston rikastuttamisessa.

Varhaiskasvatuksessa kasvattaja tukee lapsen kielen kehitystä arkisissa vuorovaikutustilanteissa kuuntelemalla, kyselemällä ja kannustamalla lasta kertomaan asioista. Lapsen yksilöllinen tunteminen ja ymmärrys lapsen tavasta kommunikoida auttavat kasvattajaa tukemaan lapsen kielellistä kehittymistä ja kognitiivisia taitoja. (Koivula & Laakso, 2017.) Korkeamäen (2011, 43) mukaan kieltä tarvitaan varhaiskasvatuksen kaikissa sisällöissä, koska kieli on oppimisen kohde ja myös väline oppimiselle. Hänen mukaansa kieltä tulee kehittää tietoisesti ja järjestää lapsille tilaisuuksia kielen oppimiseen esimerkiksi loruilujen ja ääneen lukemisen parissa. Korhonen (2004, 53) korostaa kielellisen ja äännetietoisuuden olevan tärkeitä lukemaan oppimisen kannalta ja kehottaa huomioimaan tämän myös varhaiskasvatuksessa.

Kuvio 1. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 37).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 37–38) mukaan lasten kielellisten identiteettien kehittymistä pidetään yhtenä tärkeänä osana varhaiskasvatuksen toimintaa. Kuviossa 1 on listattu taitoja, joita lapsi tarvitsee kielellisen identiteetin kehittymiseen. Vuorovaikutustaidot kehittyvät keskustelun ja kuulluksi tulemisen kokemisen kautta. Johdonmukainen sanallistaminen ja tarkka ja rikas kielen käyttö kehittävät lapsen kielen ymmärtämisen taitoja. Lapsia kannustetaan varhaiskasvatuksessa juttelemaan aikuisten ja muiden lasten kanssa, minkä ansiosta puheen tuottamisen taidot karttuvat. Kielen käyttötaidot kehittyvät tarinoiden, lasten kertomusten ja erilaisten tilanteiden kautta. Huumori ja yhdessä tekeminen vahvistavat lapsen ymmärrystä kirjoitetun ja puhutun kielen eroista. Muistin ja sanavaraston kasvaessa myös kielellinen ilmaisu tulee monipuolisemmaksi. Lasten kielitietoisuus kasvaa erilaisia kieliä havainnoitaessa. Kasvattajien tehtävänä on innostaa lapsia luetun ja kirjoitetun kielen pariin, joka on pohjana lukemisen ja kirjoittamisen oppimiselle. Varhaiskasvatuksen keskeiset osa-alueet rikastuttavat lapsen kieltä ja auttaa kielen kehittämisessä.

Lapsi kykenee ottamaan tilanteita haltuun kielen avulla ja ilmaisemaan tarpeitaan. Kieli on väline, jonka avulla lapsi hankkii tietoa ja on vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä kannustava ja johdonmukainen palaute tukevat lapsen kielellistä kehittymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 37.) Reunamon ja Salomaan (2014, 39–40) mukaan on tärkeää, että kasvattajat antavat runsaasti huomiota kielellistä tukea tarvitseville lapsille. Heidän mukaan kasvattajien tulee huomioida, että lasten kieli sisältää paljon avoimia mielikuvia, jotka auttavat lasta ymmärtämään asioita monipuolisesti ja olemaan mukana yhteisessä toiminnassa. Lehtisen (2000, 33) mukaan päiväkodit ovat yhteisöjä, joissa vuorovaikutus on haasteellista ja monimuotoista. Hänen mukaan

lapsen tulee pystyä toimimaan niin yksilönä kuin ryhmässäkin. Tällainen ympäristö kehittää lapsen sosiaalisia taitoja ja tarjoaa perustan ystävyysuhteiden rakentamiselle.

2.2 Pedagoginen dokumentointi ja sen tarkoitus

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksessa tärkeä työmenetelmä, jonka avulla suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään toimintaa. Dokumentoinnin tarkoituksena on tehdä varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa näkyväksi aikuisille ja lapsille. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa tiedon ja tehdyn toiminnan välittymisen myös lasten vanhemmille eikä tehty materiaali jää ainoastaan varhaiskasvatuksen käyttöön. Tehdyt dokumentit ovat välineitä aikuisen ja lapsen dialogin syntymiselle, joiden avulla lasten mielenkiinnon kohteet ja yksilölliset vahvuudet tulevat esille sekä tekevät dokumentoinnista merkityksellistä. (Ahonen 2017, 140–141.)

Pedagoginen dokumentointi on lähtöisin Reggio Emilia -kasvatuskäsityksestä, jossa tärkeitä arvoja ovat toimijuus, osallisuus ja demokratia, oppiminen, leikki, ilo ja tunteet. Lapsen kuuleminen ja kunnioittaminen ovat reggiolaisuuden perusta, jossa yhteinen päätöksenteko ja osallistuminen ovat tärkeitä. Pedagogisen dokumentoinnin avulla halutaan saada toiminta ja arki näkyväksi myös lasten vanhemmille, jotka tulevat tietoisiksi lasten kokemuksista ja oppimisesta. Pedagogisen dokumentoinnin avulla lapsi saa äänensä kuuluviin ja mahdollisuuden oppia myös toisilta uusista aihealueista. Dokumentoidun tiedon avulla kasvattajat saavat mahdollisuuden tutkia lapsen kehitystä, mikä auttaa ymmärtämään ja kuulemaan lasta paremmin. Pedagoginen dokumentointi rikastuttaa kasvattajan työtä ja antaa välineet oman työnsä tutkimiseen ja arvioimiseen. (Parikka-Nihti 2011, 45–47.)

Lasten havainnointi ja ymmärtäminen ovat helpompaa pienemmissä ryhmissä. Heikka ym. (2017, 57) kertovat pienryhmätyöskentelyn mahdollistavan lasten yksilöllisen huomioimisen. Heidän mukaan lapsiryhmä ja oppimisympäristö ovat myös lapsen opettajia oikean opettajan lisäksi. Tällainen ajatusmaailma tukee pedagogisen dokumentoinnin onnistumista ja lisää lapsista lähtöisin olevaa toimintaa. Karilan

ja Lipposen (2013, 71–72) mukaan varhaiskasvatuksen toimintaympäristö on tietoisesti tai tiedostamatta rakennettu paikka, joka rakentuu ja kehittyy jatkuvasti toiminnan mukaan. Oppimisympäristöjä voidaan rakentaa lapsilähtöisesti ja ne voivat olla osa yhdessä tuotettua projektia. Kronqvistin ja Kumpulaisen (2011, 49) mukaan hyvät oppimisympäristöt ovat mielenkiintoisia ja haastavat lapset oppimaan vuorovaikutuksen kautta. Lapset voivat itse olla mukana suunnittelemassa oppimisympäristöä heidän omien mielenkiinnonkohteiden pohjalta. Oppimisympäristöjä voidaan hyödyntää pedagogisessa dokumentoinnissa esimerkiksi lasten tuotosten kautta ja rakentaa niiden ympärille yhteinen projekti.

Kaikki dokumentointi ei ole automaattisesti pedagogista. Dokumentointi voi olla pelkästään sisällön tuottamista ilman pedagogista tarkoitusta. Dokumentoinnista tulee pedagogista, kun dokumenttien avulla saatu tieto ja uudet ajatukset otetaan käyttöön varhaiskasvatustoiminnassa, jossa ne ovat runkona toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10.) Heleniuksen ja Lummelahden mukaan pedagoginen dokumentointi on Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa otettu kehittämisen kohteeksi, mikä auttaa pääsemään lähemmäs lapsen ajattelua, kotia ja koko kasvatusprosessia. Heidän mukaansa dokumentointi toimii välineenä lapsen itsearviointiin ja antaa materiaalia vanhemmille ja kasvattajille vuorovaikutuksen kehittämiseen sekä toiminnan arviointiin. (Helenius & Lummelahti 2018, 149.) Toiminnan arvioinnissa on tärkeää muistaa ja tiedostaa, että pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa on arviointiväline, joka kohdistuu toimintaan eikä lapseen. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 37.)

Rintakorpi (2010, 63) toteaa väitöskirjassaan pedagogisen dokumentoinnin olevan vaativa, mutta antoisa menetelmä kehittää vuorovaikutusta ja sen seurauksena saada lapsen ääni kuuluviin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 33) painotetaan pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena olevan varhaiskasvatuksen toteuttaminen lapsilähtöisesti. Se mahdollistaa toiminnan suunnittelun huomioimalla lapsia kiinnostavat asiat ja muokkaamalla toimintaa niiden mukaisesti. Suunnitelmallinen dokumentointi auttaa kasvattajia huomioimaan lasten välisiä vuorovaikutussuhteita ja ryhmän rakennetta. Pedagoginen dokumentointi auttaa lapsen kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa. Rintakorpi ja Vihmari-Henttonen

(2017, 10,13) listaavat pedagogisen dokumentoinnin tavoitteita, joita ovat demokration lisääminen varhaiskasvatuksessa, lasten ja vanhempien osallisuuden ja toimijuuden tukeminen, toiminnan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen, tärkeiden yhteisten merkitysten muodostaminen sekä kasvattajien ammatillisuuden kehittyminen. Pedagogisen dokumentoinnin pyrkimyksenä on yhteistyö, jossa aikuinen suhtautuu tasa-arvoisesti lapseen, kuitenkin säilyttämällä aikuisen vastuunsa. Lenz Taguchi (2013, 128) kirjoittaa, että Kirsti Hakkolan (Wallin 1993) mukaan kasvattajien on muistettava, että lapsella on oikeus olla oman elämänsä pääroolissa, ja heille on annettava tilaa toteuttaa itseään. Pedagogisen dokumentoinnin avulla voidaan keskittyä lasta kiinnostaviin aiheisiin ja samalla auttaa häntä oppimaan asioita, joiden taustalla on lapsen oma kiinnostus aiheeseen.

Kuvio 2. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 79).

Rintakorpi ja Vihmari-Henttonen (2017, 78–79) ovat jakaneet pedagogisen dokumentoinnin viiteen vaiheeseen, josta muodostuu pedagogisen dokumentoinnin prosessi. Nämä kuviossa 2 olevat viisi vaihetta ovat: kysymykset, dokumentointi, tulkitseminen, johtopäätösten tekeminen ja toiminnan muuttaminen. Prosessin alussa kasvattajat kiinnittävät huomion lapsiryhmässä vallitseviin tapahtumiin, puheenaiheisiin tai ilmiöihin. Näiden tapahtumien ymmärtämiseksi ja toiminnan kehittämiseksi aletaan havainnoida ja dokumentoida asioita sekä esittää pedagogisesti perusteltuja kysymyksiä, joiden on tarkoitus tehdä varhaiskasvatuksesta entistä lapsilähtöisempää. Havainnointien ja dokumenttien tarkasteluiden avulla voidaan

pohtia, millaisia dokumentteja on saatu aikaiseksi. Kirjatut keskustelut, valokuvat ja lasten tekemät työt auttavat tekemään johtopäätöksiä tulkinnoista. Viimeinen vaihe on muutosten tekeminen tehtyjen johtopäätösten perusteella. Aina pedagoginen dokumentointi ei kulje samaa ja suoraviivaista kaavaa, koska meneillään on useita tehtäviä, tarkasteluja, kehittämistä ja arviointeja. Tilanteet vaihtelevat ja johtopäätöksiä voidaan joutua tekemään nopealla aikataululla tilanteen sitä vaatiessa.

2.3 Pedagogisen dokumentoinnin toteutus

Pedagoginen dokumentointi on laaja-alaista ja käsittää paljon muutakin kuin aikuisten tekemät varhaiskasvatussuunnitelmat ja muut viralliset asiakirjat. Sen kirjo on laaja ja toteutustavat vaihtelevat ryhmän kasvattajista ja päiväkotien toimintatavoista riippuen. Rintakorven ja Vihmari-Henttosen (2017, 14) mukaan toteutuksen perusta on lapsilähtöisyys ja yksilöiden välinen tasa-arvoisuus, joka toteutuu vuorovaikutuksen ja demokraattisen pedagogiikan kautta. Havainnointi, haastattelu, kasvunkansio ja blogi ovat pedagogisen dokumentoinnin keinoja, joiden avulla kasvattaja voi saada selville lasten mielenkiinnon kohteita ja pystyy dokumentoimaan lasten oppimista. Tarkka (2017, 29) muistuttaa, että dokumentointi on kokonainen prosessi, jossa havaintojen ja dokumenttien tulkinta tuovat näkyväksi lapsille merkityksellisiä asioita, joista näkyy oppiminen, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet. On siis muistettava, että dokumentointi ei ole vain lopputulos, vaan sillä on moniulotteinen tarkoitus prosessin alusta loppuun saakka.

Havainnointia pidetään yhtenä tärkeimmistä asioista, jonka avulla voidaan kehittää varhaiskasvatuksen toimintaa. Havainnointi pedagogisen dokumentoinnin toteutustapana auttaa kasvattajia ymmärtämään lasten kokemuksia ja tuntemuksia sekä ajatuksia ja oppimista. Havaintojen tallentaminen dokumenteiksi mahdollistaa niiden käsittelyn yhdessä lasten ja heidän vanhempiansa kanssa. Havainnoinnin on oltava tietoista ja reflektiivistä toimintaa, jotta sitä voidaan pitää pedagogisena dokumentointina. Havainnoinnin toteuttaminen tapahtuu yleensä kirjaamalla tai videoimalla lasten leikkiä ja toimintaa. Havainnointi mahdollistaa tilanteiden tarkastelun jälkikäteen ja auttaa kasvattajia ymmärtämään lasten omia kokemuksia. Leikkien

mahdolliset ristiriitatilanteet ja ongelmat ovat helpommin ratkaistavissa, kun havainnoinnin kautta pystytään näkemään syitä haasteisiin ja leikki-tilanteiden ongelmiin. Havainnointi antaa kasvattajalle työkaluja ongelmanratkaisuun ja auttaa ymmärtämään lasten yksilöllisiä piirteitä. (Ahonen 2017, 143–145.)

Lasten puhetta ja sanomisia on hyvä kirjata ylös havainnoinnin aikana, jotta havaintojen analysointi helpottuu. Lasten tekemät kirjalliset tuotokset toimivat dokumentteina ja antavat kasvattajille tietoa esimerkiksi lapsen kielellisistä valmiuksista. Dokumentit mahdollistavat lasten taitojen kehittymisen seurannan pidemmällä aikavälillä ja antavat kasvattajille tietoa mahdollisista tuen tarpeista. (Koivunen & Lehtinen 2015, 78–80.)

Toinen tapa on haastattelut, jotka ovat oiva tapa saada selville lasten mielipiteitä ja käsityksiä ilmiöistä ja tapahtumista. Haastattelut auttavat muokkaamaan toimintaa ja ympäristöä haastavammaksi ja lapsilähtöisemmäksi. Dialogi on hedelmällinen tapa saada aito vuorovaikutusyhteys, jonka keskeisessä asemassa on kuuntelu ja lapsen vapaa itsensä ilmaisu. Kasvattajan tulee pyrkiä rikastuttamaan keskustelua avoimilla kysymyksillä, jotka kehottavat lasta kertomaan asioista omin sanoin eikä käyttämään ainoastaan kyllä- tai ei-vastauksia. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 140.)

Haastattelut auttavat saamaan kohdennettua tietoa esimerkiksi lapsen kehitystason osa-alueesta tai vaikkapa ajankohtaisesta aiheesta kuten kiusaamisesta. Haastattelutilanteissa apuna voi toimia haastattelurunko tai lasten oma tuotos, kuten piirustus tai askartelu. Lasten mielipiteiden tallentaminen työtä tehtäessä tai heti sen jälkeen mahdollistaa ajatusten kirjaamisen tuoreeltaan ja auttaa myöhemmissä keskusteluissa lapsen tai hänen vanhempien kanssa. Haastatteluissa kasvattaja toimii kirjurina tai nauhoittaa dialogin äänitallenteeksi tai videoksi. (Ahonen 2017, 146–148.)

Dokumentoidut haastattelut auttavat seurannassa ja arvioitaessa esimerkiksi lapsen kielellistä kehitystasoa. Haastattelut ja niiden dokumentointi auttavat huomaamaan ajan kuluessa tapahtuneen edistyksen ja muutokset kielellisissä rakenteissa.

Kolmas toimintatapa on kasvunkansion käyttö, joka on vakiintunut yleiseksi toimintavaksi varhaiskasvatuksessa. Kasvunkansiot eli portfoliot tulisi koota yksilökohtaisesti, jossa näkyy lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen monipuolisten dokumenttien kautta. Isommat lapset tulisi ottaa mukaan kansion kokoamiseen ja sisällön suunnitteluun. Pienten lasten kohdalla dokumentit koostuvat kasvattajien havainnoista ja lasten omista dokumenteista. Kasvunkansio toimii arvokkaana muistona, mutta sen tärkein tehtävä on toimia kasvattajien työkaluna, jonka kautta pedagogista toimintaa suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään. Kasvunkansiona voi toimia konkreettinen kansio tai sitä voidaan koota sähköisesti ryhmästä tai päiväkodista riippuen. (Ahonen 2017, 150.) Sähköinen portfolio mahdollistaa äänitteiden kuten lapsen puheen, laulun tai kuvaesityksen tallentamisen muistoksi perheelle. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 138.) Rintakorpi ja Vihmari-Henttonen (2017, 130) muistuttaa kasvattajia kiinnittämään kasvunkansiotyöskentelyssään huomiota tavoitteelliseen ja toimintaa muokkaavaan työtapaan, jossa on tärkeää miettiä, mihin asioihin kiinnitetään huomiota ja mitkä ovat osa-alueet, joihin keskitytään.

Pedagogisen dokumentoinnin toteutustapana blogi on hyvä apuväline tuottaa materiaalia sähköisesti yhdessä lasten kanssa. Blogin kautta varhaiskasvatuksen toiminta näyttäytyy vanhemmille elävästi ja monipuolisesti kirjallisten, kuvallisten sekä video- ja äänitallenteiden avulla. Blogia käyttämällä vanhemmat voivat keskustella päiväkodin tapahtumista yhdessä lapsen kanssa ja näin ollen saavat tukea yhteiseen vuorovaikutukseen. Blogi on oiva keino osallistaa vanhempia varhaiskasvatuksen toimintaan ja lisätä heidän ymmärrystään varhaiskasvatuksen arjesta. (Ahonen 2017, 148.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 21) mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea monilukutaitoa ja tieto- ja viestintäteknologiaosaamista. Tavoitteellinen pedagoginen dokumentointi osana kasvunkansio- ja blogityöskentelyä on hyvä keino lisätä lasten ymmärrystä ja laaja-alaista osaamista, jossa lasten osallisuus on tärkeässä roolissa.

2.4 Kielten rikas maailma ja pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi työvälineenä auttaa lisäämään vuorovaikutteista, reflektiivistä ja demokraattista pedagogiikkaa. (Dahlberg, Moss & Pence 2007, 144–145.) Nämä ovat tärkeitä tekijöitä kielen kehityksen tukemisessa ja mahdollistavat myönteisen oppimiskokemuksen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) yksi oppimisen osa-alueista on kielten rikas maailma. Varhaiskasvatuksessa pyritään tukemaan lapsen kielellistä kehittymistä antamalla valmiuksia ja taitoja kielellisen identiteetin kehittymiselle. Kielellisten valmiuksien kehittyessä lapsi kykenee olemaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa olemalla aktiivinen toimija, jonka seurauksena osallisuus varhaiskasvatuksessa lisääntyy. Kasvattajien sensitiivinen herkkyys ja reagointi lapsen viesteihin lisäävät vuorovaikutusta ja kannustaa lasta kommunikoimaan muiden kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 36–37.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mukaan lapsen kielellistä kehitystä ja kielen ymmärtämisen taitoja kehitetään vuorovaikutuksen ja monipuolisten harjoitteiden avulla päivittäisissä tilanteissa. Sanallistaminen, keskustelu, mallintaminen sekä kuvien ja tukiviittomien käyttö tukevat lapsen sanavaraston kehittymistä. Leikit, lorut sekä monipuolinen lastenkirjallisuus kehittävät muistia ja lisäävät sanavarastoa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 38.) Pedagoginen dokumentointi tarjoaa hyödyllisiä välineitä lapsen kielellisen kehityksen tukemiseksi sekä mahdollistaa pidempiaikaisen seurannan. Pedagogisen dokumentoinnin avulla pystytään seuraamaan lapsen kielellisten valmiuksien kehittymistä ja muokkaamaan toiminnasta kielen kehitystä tukevaa.

Nauhoitusten ja tallenteiden käyttäminen ovat oiva apu kielen kehityksen tukemisessa. Nauhoituksia voidaan tarkastella yhdessä lasten kanssa ja miettiä vuorovaikutustilanteen kulkua. Noudatettiinko puheenvuoroja tai oliko puheen äänenvoimakkuus sopiva. Nauhoituksia voidaan hyödyntää lasten tarinoiden kertomiseen esimerkiksi hänen viikonloppumatkastaan ja kuunnella niitä yhdessä myöhemmin. Erilaiset leikit, pelit ja lasten omat kertomukset tarjoavat mahdollisuuden kielen kehittymiselle sekä monilukutaidon harjaantumiselle. (Helenius & Lummelahti 2018, 85–87.) Päivittäisten tilanteiden tallentaminen sekä myöhempi käyttö yhdessä lapsen kanssa antavat avaimet pedagogiselle dokumentoinnille, jonka avulla voidaan

seurata lapsen kielen kehitystä. Dokumentoinnin avulla voidaan jakaa tietoja myös vanhemmille ja pitää heidät ajan tasalla lapsen kielen kehityksen edistymisessä.

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kuvaan opinnäytetyön tavoitetta, tutkimuskysymyksiä, tutkimusmenetelmää, aineistonkeruuprosessia ja aineiston analysointimenetelmää. Lisäksi kerron, kuinka olen noudattanut tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden periaatteita opinnäytetyötä tehdessäni.

3.1 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, kuinka varhaiskasvatussuunnitelman määrittelemää tärkeää työmenetelmää, pedagogista dokumentointia käytetään varhaiskasvatuksessa lasten kielen kehityksen tukena. Tutkimukseni avulla haluan nostaa esille hyväksi havaittuja keinoja ja tapoja edistää lasten kielellistä kehitystä. Pedagoginen dokumentointi on laaja-alaista ja moniulotteista, ja sitä jokainen kasvattaja toteuttaa hyväksi kokemillaan tavoilla. Tutkimukseni tarkoituksena on lisätä tietoutta ja pedagogisen dokumentoinnin malleja, jotka auttavat tukemaan varhaiskasvatuksessa olevien lasten kielellistä kehittymistä.

Opinnäytetyössäni on kaksi tutkimuskysymystä, joiden pohjalta olen analysoinut tulokset. Tutkimuskysymykset ovat: Millaisia pedagogisen dokumentoinnin muotoja kasvattajat käyttävät kielen kehityksen tukemisessa ja miten pedagogisen dokumentoinnin käytöllä voidaan tukea lasten kielen kehitystä? Vastausten saamiseksi käytin haastattelurunkoa, joka piti sisällään lisäkysymyksiä pedagogisesta dokumentoinnista käytännössä ja sen hyödyntämisestä kielen kehityksessä. Staken (2010, 87) mukaan kysymykset tulisi muotoilla järkevästi ja tiivistää mahdollisuuksien mukaan yhteen lauseeseen. Itse olen laatinut haastattelussa käytetyt kysymykset mahdollisimman selkeiksi ja yhden lauseen mittaisiksi. Haastateltavan on helppompaa hahmottaa ja vastata kysymykseen, mikäli se on selkeästi ja yksinkertaisesti kysytty. Käyttämäni haastattelurunko löytyy opinnäytetyön lopusta (liite 1).

Toivon, että opinnäytetyöni antaa käytännöllisiä pedagogisen dokumentoinnin vinkkejä varhaiskasvatuksen opettajille ja varhaiskasvatuksen hoitajille sekä muille lasten parissa työskenteleville. Varhaiskasvatuksen monikulttuurisessa toimintaympäristössä on tärkeää, että kielen kehitykseen ja sen edistämiseen kiinnitetään

huomioita, jotta löydetään oikeat keinot johdonmukaiseen opettamiseen. Pedagoginen dokumentointi toimii oivallisena työmenetelmänä ja auttaa kasvattajia suunnitelmallisen toiminnan toteuttamiseen. Tutkimuksen lopusta löytyy vinkkejä kasvatäjille pedagogisen dokumentoinnin hyväksi havaituista keinoista lasten kielen kehityksen tukemisessa.

3.2 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmän valinta oli helppo, koska kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimusmenetelmän ansiosta pystyin kasvotusten saamaan selville varhaiskasvatuksen opettajien ajatuksia kielen kehityksen tukemisesta ja pedagogisen dokumentoinnin hyödyistä. Kanasen (2014, 18–19) mukaan kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä mahdollistaa aiheen syvällisen tarkastelun ja rikkaan ymmärtämisen, mikä oli tärkeä edellytys oman tutkimukseni onnistumiselle. Alasuutarin (2011, 38–39) mukaan laadullisen tutkimuksen aineistoa tulee tarkastella kokonaisuutena. Hänen mukaansa aineiston analysointi pitää sisällään kaksi vaihetta: havaintojen pelkistämisen ja arvoituksen ratkaisemisen.

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen avulla pyritään ymmärtämään tutkittavaa aihetta syvällisesti ja kuvailemaan sitä kokonaisvaltaisesti. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole yleistää asioita, vaan kuvailla niitä sanoin ja lausein. Laadullisen tutkimuksen pyrkimys on selvittää, mikä tutkittavassa ilmiössä on kyseenä. Laadullisen tutkimuksen ajatuksena ei ole yksityiskohtaisten kysymysten esittäminen ja määrien ilmoittaminen vastausten saamiseksi. (Kananen 2014, 16–18.) Tutkimuksen tekeminen tapahtuu luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa, joissa ihmiset ovat välineitä tiedon keräämisessä. Tutkijan havainnot ovat laadullisessa tutkimuksessa määrää mittaavia tekijöitä tärkeämpiä. Laadullisen tutkimuksen aineiston hankinnassa on tarkoituksena saada tutkittavien ääni kuuluviin mm. teema- ja ryhmähaastatteluiden sekä tutkijan havainnointien ja dokumenttien analysointien avulla. Haastateltavien kohderyhmä on tarkoituksenmukaisesti valittu, eikä satunnaisotosta käytetä laadullisen tutkimuksen menetelmänä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 164.)

Kanasen (2014, 17) mukaan kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta käytetään tutkimuksissa, joiden tarkoituksena on saada tietoa jostain uudesta ilmiöstä. Laadullinen tutkimus soveltuu tilanteisiin, joissa tutkittavasta aiheesta ei ole aikaisempaa tietoa tai teoriaa saatavilla ja ilmiöstä halutaan saada syvälinen ja hyvä kuvaus. Omassa tutkimuksessani laadullinen tutkimusmenetelmä auttoi saamaan moniulotteisen ja kirjavan kuvan tutkimastani aiheesta. Halusin laadullisen tutkimuksen avulla saada mahdollisimman konkreettista tietoa pedagogisesta dokumentoinnista ja sen käytötavoista kielen kehityksen tukemisessa.

3.3 Aineistonkeruu

Suoritin haastattelut ja aineistonkeruun Vaasan kaupungin päiväkodeissa jokaisen varhaiskasvatuksen opettajan omalla työpaikallaan. Valitsin tietoisesti haastateltavia eri päiväkodeista, jotta saisin monipuolisesti varhaiskasvattajien opettajien käsityksiä pedagogisesta dokumentoinnista. Useat haastateltavista työskentelevät maahanmuuttajataustaisten lasten parissa, jolloin kielen kehitykseen varhaiskasvatuksen arjessa tulee kiinnittää erityisen paljon huomiota. Tutkimuksessani halusin tarkastella kasvattajien näkökulmia ja selvittää heidän käyttämiään menetelmiä pedagogisen dokumentoinnin ja kielen kehityksen tukemisen yhdistämisestä. Lapsia ja vanhempia haastatteleamalla en olisi saanut selville pedagogisen dokumentoinnin keinoja, jotka auttavat kielen kehityksen tukemisessa.

Selvittääkseni haastateltavien mielipiteitä tutkittavasta aiheesta päädyin suorittamaan tutkimukseni teemahaastattelun avulla. Kvalitatiivisen tutkimuksen yksi yleisimmistä tutkimusmenetelmistä on haastattelu, jossa vuorovaikutus haastattelijan ja haastateltavan välillä korostuu. Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu mahdollistaa avoimen haastattelun tiettyjen teemojen pohjalta. Teemahaastattelussa kysymykset voivat olla kaikille samat, mutta haastateltavat saavat vastata niihin omin sanoin. Teemahaastattelun avulla halutaan saada selville tutkimuksen kannalta kaikkein olennaisimmat asiat. Teemahaastattelussa on tärkeä huomioida haastateltavien tulkinnat ja merkitykset asioista, jotka syntyvät haastattelun aikana vuorovaikutuksen avulla. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48.) Tutkimuksessani haluan selvittää varhaiskasvatuksessa käytettäviä pedagogisen dokumentoinnin keinoja,

joiden avulla tuetaan lasten kielen kehitystä. Dokumentoinnin tavat ovat yleensä yksilöllisiä tai joissain tapauksissa päiväkotikohtaisia, joten koen teemahaastattelun olevan paras keino monipuolisten tutkimustulosten saamiseksi.

Haastatteluissa käytin apuna haastattelurunkoa (liite 1), jonka haastateltavat olivat saaneet etukäteen sähköpostitse nähtäväkseen. Nauhoitetut haastattelut litteroin tekstimuotoon, jotta niitä olisi helpompi tarkastella ja löytää keskustelusta avainasiat. Kanasen (2014, 101–102) mukaan litteroinnilla tarkoitetaan tallenteiden purkamista kirjalliseen muotoon. Hänen mukaansa teemahaastatteluiden aineisto on kirjoitettava sanatarkasti ylös, jotta aineiston käsittely helpottuu ja tutkijan on mahdollista löytää aineistosta oikeat asiat. Litterointi oli hidas ja työläs vaihe, mutta sitä tehdessä ymmärsin sen olevan välttämätöntä tärkeiden asioiden löytämiseksi. Litteroinnin jälkeen etsin kirjoittamastani tekstistä tärkeimmät kohdat ja korostin ne erivärisiksi. Nimesin tulosten pääkohdat seuraavasti: Ymmärrys pedagogisesta dokumentoinnista, pedagogisen dokumentoinnin toteutustavat ja tavoitteet sekä pedagoginen dokumentointi ja kielen kehitys. Vaikka aineistosta tuli pitkä, löytyi siitä olennaisimmat asiat tutkimustani varten.

Haastattelin neljää varhaiskasvatuksen opettajaa, joiden haastattelut kestivät keskimäärin 15–30 minuuttia. Käytössäni ollut haastattelurunko (liite 1) antoi suuntaa haastattelulle ja jakoi käsiteltävät aiheet selkeästi teemoihin. Haastattelun alussa selvitin haastateltavien taustatietoja, minkä jälkeen aiheet etenivät teemoittain. Ensimmäisessä teemassa käsiteltiin pedagogista dokumentointia yleisesti ja kasvattajat saivat kertoa omia mietteitään siitä. Seuraavaksi teemana oli pedagoginen dokumentointi käytännössä ja kuinka kasvattajat toteuttavat sitä ja millaisia tavoitteita sille asetetaan. Kolmantena teemana haastattelussa oli pedagogisen dokumentoinnin keinot kielen kehityksen tukena esimerkkien avulla. Lopuksi haastateltava sai esittää pedagogisen dokumentoinnin kehitysehdotuksia ja kertoa esimerkkien valossa keinoista, joiden avulla kielen kehitys voitaisiin huomioida entistä paremmin varhaiskasvatuksen toiminnassa.

3.4 Aineiston analyysitapa

Tutkimuksesta saadun aineistoin analysointiin käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Tutkimustulosten analysointia tehdessä teoria on apuna ja siinä on teorian tiedon vaikutus tunnistettavissa. Teorialähtöisen analysoinnin tarkoituksena on tukea ja ohjata analysointia, mutta antaa myös tilaa uusille tulkinnoille ja ajatuksille tutkimuksen tulosten pohjalta. Analyysin alussa muodostetaan runko, johon valitaan asiat, joita on tarkoitus analysoida. Sen jälkeen tutkimuksesta saatu tieto redusoidaan eli pelkistetään niin, että epäolennaiset asiat jäävät pois analyysistä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 109, 127–128.) Käytän teorian tietoa apuna tulosten analysoinnissa ja tulkiten tuloksia suhteessa teorian tietoon. Ronkainen ym. (2011, 122) muistuttavat aineiston olevan tiedon tuottamisen väline, joka ei kuitenkaan edusta aina puhdasta totuutta. Heidän mukaansa aineistoa on tutkittava avoimesti ja löydettävänä ne asiat, jotka siellä ovat ja mitkä puuttuvat. Omasta aineistostani olen löytänyt pääkohdat, jotka antavat käsityksen pedagogisen dokumentoinnin ymmärtämisestä ja sen käyttämisestä kielen kehityksen tukemisessa. Aineisto pitää sisällään myös kehitysehdotuksia, joiden toivon antavan vinkkejä kasvattajien työhön. Kasvattajien kokemukset ja tuotokset- osio on jaettu aineistosta nousseiden teemojen perusteella. Seuraavat aiheet ovat nousseet tulosten pääkohdiksi: ymmärrys pedagogisesta dokumentoinnista, pedagogisen dokumentoinnin toteutustavat ja tavoitteet sekä pedagoginen dokumentointi ja kielen kehitys. Viidennessä kappaleessa kerron aineiston pohjalta saatuja kehittämissuhteita, joita kasvattajat pitävät tärkeänä pedagogisen dokumentoinnin ja kielen kehittämisen kehittämässä.

Aloitin analyysin litteroimalla haastattelut sanatarkasti kirjoitettuun muotoon. Litteroituja sivuja kertyi yhteensä 16 kappaletta, joiden perusteella käsittelin aineistoa ja laadin analyysirungon teemoittain. Vilkan (2005, 115) mukaan litterointi on työläs vaihe, jonka tarkoituksena on lisätä tutkijan ja aineiston välistä vuoropuhelua. Itse koin saavani kokonaisvaltaisen ymmärryksen keräämästäni aineistosta litteroinnin ja sen lukemisen avulla. Litteroinnin jälkeen oli helppo etsiä tutkimustuloksia haastatteluiden ollessa tuoreessa muistissa ja teemat selkeästi mielessä. Gillhamin (2000, 59) mukaan aineiston analyysivaiheessa tutkijan on löydettävä aineistosta sen tärkeimmät kohdat ja laitettava ne järjestykseen teemoittain. Oman työni analy-

sointivaiheessa luin aineistoa useasti läpi ja pyrin löytämään sieltä haastattelun pääkohdat. Teemat muodostuivat pitkälti haastattelurungon kysymysten pohjalta ja tärkeimmät kohdat nostin esille haastateltavien kommenttien pohjalta. Haastattelin neljää varhaiskasvatuksen opettajaa, joiden vastausten pohjalta tutkimustulokset muodostuivat. Haastateltavat nimikoin anonyymisti H1, H2, H3 ja H4. Analyysin pohjalta olen merkinnyt tutkimuksesta saatuja ajatuksia, ideoita ja kehitysehdotuksia kasvattajien kokemuksia ja toteutuksia- kohtaan, joita tein suhteessa teoriaan.

3.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Haastatteluun osallistuneet varhaiskasvatuksen opettajat saivat tietoa tutkimuksestani infokirjeen kautta, jossa kerroin tutkimuksen aiheesta ja sen eettisestä toteutustavasta. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja he esiintyvät työssäni nimettöminä. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 156) kertovat luottamuksellisten tietojenkäsittelyn olevan oleellinen osa tutkittavien suojaa. Heidän mukaansa osallistujien nimettömyys tulee taata ja tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia. Tietoja käytetään ainoastaan luvattuun tarkoitukseen eikä tietoja luovuteta ulkopuolisille. Infokirjeessä kerroin nauhoittavani haastattelut ja hävittäväni ne tutkimuksen ollessa valmis. Haastatteluun osallistujat ovat olleet alusta saakka tietoisia tutkimuksen kulusta ja sen eettisyydestä. Tutkimusta tehdessäni haastattelut ja litteroinnit ovat olleet muiden ulottumattomissa ja haastateltavien suoja on säilynyt.

Laadullisen tutkimuksen on oltava luotettava ja saatujen tietojen tulee vastata tutkimuskysymykseen. Kanasen (2014, 146–147) mukaan reliabiliteetti ja validiteetti ovat tärkeitä tekijöitä kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuustarkastelussa. Reliabiliteetti eli tulosten pysyvyys varmistaa sen, että tutkimustulokset ovat samoja, vaikka samasta aiheesta tehtäisiin uusintatutkimus. Validiteetilla tarkoitetaan oikeiden asioiden tutkimista. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuustarkastelu perustuu tutkijan arvioihin ja saatuihin näyttöihin. Kanasen (2015, 353) mukaan tutkimuksen totuudellisuus ja luotettavuus pitävät sisällään tutkimustulosten totuudenmukaisuuden. Tarkka dokumentaatio mahdollistaa samaan lopputulokseen päätyksen myös muiden kuin tutkijan kohdalla. Itse kiinnitin paljon huomiota litterointiin ja haastatel-

tavien sananmukaisiin kommentteihin. Näiden avulla pystyin tekemään sisällönanalyysin ja toteuttamaan tutkimukseni niin, että joku muukin tutkija voisi päätyä samoihin tutkimustuloksiin samojen aineistojen pohjalta. Aineiston läpinäkyvyys on tärkeää laadullisessa tutkimuksessa. Se auttaa analysoimaan aineistoa vaiheittain ja mahdollistaa tutkijalle avointen ja luotettavien tutkimustulosten saamisen.

Tutkimukseni epävarmuutena voidaan pitää kasvattajien erilaisia toimintatapoja ja antavatko tutkimustulokset riittävän kuvan koko Vaasan kaupungin varhaiskasvatuksen pedagogisesta dokumentoinnista ja sen käytöstä kielen kehityksen tukemisessa. Aikaisemmin mainitsin pedagogisen dokumentoinnin olevan monimuotoista ja jokainen kasvattaja tekee sitä omalla tavallaan. Toteutustapoja on lukuisia, joten olisi mahdotonta selvittää kaikki käytössä olevat pedagogisen dokumentoinnin toimintatavat, joiden avulla voidaan tukea lapsen kielen kehittymistä. Haastattelut on suoritettu neljässä eri päiväkodissa, joissa kolmen haastatellun opettajien ryhmässä on suomenkielenoppijoita ja he ovat päivittäin tekemisissä kielen kehittymiseen liittyvien asioiden parissa.

4 KASVATTAJIEN KOKEMUKSIA JA TOTEUTUKSIA

Seuraavaksi tuon esille opinnäytetyön tutkimuksen avulla saatuja tuloksia pedagogisesta dokumentoinnista ja sen hyödyntämisestä kielen kehityksen tukemisessa. Parikka-Nihti (2011, 46–47) korostaa pedagogisen dokumentoinnin olevan kokonainen prosessi, jonka avulla lapsen toiminta saadaan näkyväksi ja lapsi voi kokea tehdyn työn merkityksellisenä ja arvokkaana. Haastatteluiden pohjalta olen koontanut aiheittain kasvattajien kokemuksia ja pedagogisen dokumentoinnin työtapoja, joissa korostui myös toiminnan näkyväksi tekeminen ja lapsen oma kokemus oppimisesta.

4.1 Ymmärrys pedagogisesta dokumentoinnista

Kaikki tutkimukseeni osallistuneet varhaiskasvatuksen opettajat ovat naisia, joilla jokaisella on kertynyt työkokemusta vähintään 15 vuotta. Useat haastateltavista työskentelevät maahanmuuttajataustaisten lasten parissa ja kielen oppiminen on arjessa mukana päivittäin.

Kaikki haastatteluun osallistuneet käyttävät pedagogista dokumentointia osana työntekoaan ja heillä on ymmärrys sen tärkeydestä lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Seuraavista aineisto-otteista käy ilmi, millä tavoin haastateltavat ymmärtävät pedagogisen dokumentoinnin.

Mun mielestä se on lasten havainnointia ja nimenomaan niiden havaintojen kirjaamista. Se on tavallaan semmosta mistä on jotain hyötyä kasvattajalle, että se pystyis auttaa lasta oppimaan ja kehittymään jossain taidossa eteenpäin. Havainnointia ja kirjaamista. (H4)

Mä jotenkin näen sen sillai, että voi olla joko virallista tai epävirallista dokumentointia. Eli viralliset on sellasia, jotka me tehdään joka paikassa lakisääteisesti. Ja sit taas epäviralliset on sitte taas meidän ryhmästä lähteviä juttuja. (H1)

Ja sitte se on tietysti opettajaa itseensä varten, että tietää mitä on tehnyt ja näkee että on tehnyt tietyt asiat, mitä pitää tehdä. Nykyään puhutaan paljon siitä, että pitää tehdä vanhemmille näkyväks. (H3)

Mä sen tuosta tavallisesta dokumentoinnista erottaisin sillä, että se tehdään näkyväks ja siitä on hyötyä toiminnalle. (H2)

Aineistosta käy ilmi, että jokainen kasvattaja on miettinyt, miten pedagoginen dokumentointi otetaan osaksi ryhmän toimintaa ja minkä vuoksi sitä tehdään. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 33) mukaan pedagoginen dokumentointi on keskeinen työmenetelmä, joka auttaa kasvattajia toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioimisessa ja kehittämisessä. Aineistoa tutkiessa saa sen käsityksen, että haastattelemani kasvattajat kokevat pedagogisen dokumentoinnin samalla tavoin ja ovat ottaneet sen luontevasti mukaan varhaiskasvatuksen arkeen.

4.2 Pedagogisen dokumentoinnin toteutustavat ja tavoitteet

Kasvattajilla on hieman toisistaan poikkeavia näkemyksiä pedagogisen dokumentoinnin toteutustavoista, mutta myös yhtäläisyyksiä löytyy. Kasvattajat, jotka olivat perehtyneet kielen oppimiseen, mainitsevat S2-opetussuunnitelman olevan keskeinen osa pedagogista dokumentointia. S2 eli suomi toisena kielenä ja kirjallisuus on tarkoitettu henkilöille, joiden äidinkieli ei ole suomi. S2-opetuksella on omat tavoitteet, sisältö ja arviointikriteerit, joiden mukaan opetusta on toteutettava. (Opetushallitus, 2019) Näille kielenoppijoille tehdään S2-opetussuunnitelma, joka toimii pohjana suomen kielen opetuksessa. Useimmiten S2-kielenoppijat ovat maahanmuuttajataustaisia lapsia, joiden kielenoppimiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Halmeen ja Vatajan (2011, 21) mukaan kielen kehityksen tavoitteena varhaiskasvatuksessa on maahanmuuttajataustaisten lasten toiminnallinen kaksikielisyys. Tällä tarkoitetaan sitä, että lapsi kykenee kahdella kielellä puhumaan, ymmärtämään ja ajattelemaan sekä vaihtamaan kieliä tarvittaessa keskenään.

Lasten havainnointi ja toiminnan kirjaaminen sekä sadutus ovat keskeisiä keinoja toteuttaa pedagogista dokumentointia. Lasten tuotosten esille laittaminen ja niiden kuvaaminen koettiin tärkeänä.

Videokuvataan lasten leikkejä ja otetaan kuvia lapsista ja sitte voidaan niinku sitä yhdessä tiimissä kattoa, että miten se joku lapsi jää siinä leikissä ulkopuolelle, kun lapsi on koko ajan tosi voimakas tai muuta.
(H2)

Haastateltavat ovat sitä mieltä, pedagoginen dokumentointi on hyvä keino seurata lapsiryhmän dynamiikkaa ja tarkastella tilanteita jälkikäteen. Pedagoginen dokumentointi on hyvä apuväline, kun halutaan tarkastella asioita ja pureutua niihin syvemmin. Rintakorpi ja Vihmari-Henttonen (2017, 138) kertovat videoiden olevan hyvä keino varsinkin pienten ryhmässä saada tietoa leikeistä ja muista kiinnostuksen kohteista kielellisen ilmaisun ollessa vielä vähäistä. Videoiden kautta voidaan myös näyttää vanhemmille päiväkodin toimintaa ja käyttää niitä apuna esimerkiksi vanhempainilloissa.

Sähköisyys saa paljon kannatusta haastateltavien keskuudessa. Kasvattajat uskovat sähköisten kanavien olevan hyvä keino toteuttaa pedagogista dokumentointia ja saada nykyajan sähköiset vanhemmat paremmin seuraamaan varhaiskasvatuksen arkea.

Meillä on käytössä Seesaw- sähköinen kasvunkansio, jonka kautta me näytetään, otetaan kuvia ja lähetään vanhemmille, josta ne näkee mitä me ollaan tehty ja harjoiteltu. (H1)

Meillä on viikoittain blogi käytössä, missä on kuvien kautta kerrottu sitä toimintaa ja jokaisella lapsella on oma paperinen portfolio mihinkä mä teen yleensä aina jokaisen projektin loputtua semmosen yhteenvedon, että mitä siinä projektissa on otettu vasun eri osa-alueita. (H2)

Rintakorpi ja Vihmari-Henttonen (2017, 125–138, 154) mainitsevat useita erilaisia työmenetelmiä ja -välineitä toteuttaa pedagogista dokumentointia ja antavat siihen myös kirjassaan paljon käytännön ideoita. He kehottavat käyttämään sähköisiä menetelmiä pedagogisessa dokumentoinnissa kuten tabletteja, valokuvaamista, kasvunkansioita, oppimistarinoita, videoita, äänittämistä ja kamerakynän käyttöä.

Tavoitteiden asettaminen on yksi olennainen osa pedagogisen dokumentoinnin onnistumiselle. Ahosen (2017, 141) mukaan on muistettava, että lapsi on aktiivinen toimija, jonka mielenkiinnon kohteiden ja yksilöllisten vahvuuksien huomioiminen lisäävät aikuisten ymmärrystä lapsista. Haastateltavat tuovat esille lasten toiminnan havainnoimisen ja he asettavat tavoitteita toiminnalle lasten omien mielenkiinnon kohteiden pohjalta.

No lähinnä se, että meidän toiminta tulee vanhemmille näkyväksi ja että siitä on hyötyä myös meidän työlle. Että me pystytään sieltä nappaamaan lasten mielenkiinnon kohteita dokumentoinnin pohjalta. Ja myös lasten tai meidän toiminnalle asetettavia tavoitteita nousee välillä sieltä dokumentoinnista. (H2)

Kaikki haastateltavat huomioivat koko tiimin tärkeyden, jotta pedagogista dokumentointia voitaisiin toteuttaa onnistuneesti ja saavuttaa sille asetetut tavoitteet. Tiimin yhtenäiset linjaukset ja jokaisen työntekijän osallistumista pidetään tärkeänä. Koko tiimin on sitouduttava pedagogiseen dokumentointiin ja pyrittävä edistämään tavoitteisiin pääsemistä. Vastuu pedagogisesta dokumentoinnista on varhaiskasvatuksen opettajalla, mutta koko tiimin yhteiset tavoitteet ja panostaminen tuottivat parhaan mahdollisen lopputuloksen. Ahosen (2017, 142) mukaan suhtautuminen dokumentointiin saattaa olla joskus myös negatiivista. Hänen mukaan dokumentoimalla pedagogiikka lisääntyy, työntekijän ammatillisuus ja lasten sekä perheiden osallisuus kasvavat. Haastateltavat (H2, H4) kertovat tiimin yhdessä pohtivan asioita ja asetettavan tavoitteita pedagogiselle dokumentoinnille. Haastatteluista huomaa myös, että pedagogisen dokumentoinnin toteutumiseksi ja tavoitteisiin pääsemiseksi kaivattaisiin enemmän koko tiimin työpanosta.

Mä yritän heti vuoden alussa miettiä, että mikä se meidän pedagogisen dokumentoinnin tavoite on ja siinä on vielä se haaste, että mä en oo yksin siinä, vaan me ollaan koko tiimi siinä. (H3)

Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteeksi mainitaan myös mittaaminen, jonka avulla saadaan selville opittuja asioita. Mittaustulosten hyödyntäminen eli toiminnan arviointi ja kehittäminen kuuluvat olennaisena osana pedagogiselle dokumentoinnille asetettuihin tavoitteisiin. Rintakorven (2016, 153) mukaan pedagoginen dokumentointi on yhteinen tutkimusmatka, jonka kautta lapsen ajattelu, oppiminen, voimavarat ja esteet näyttäytyvät kasvattajalle ja vanhemmille. Hänen mukaansa jokaisen lapsen matka on erilainen, jossa pedagogista dokumentointia voidaan hyödyntää oppimisen tueksi, tavoitteiden asettamiseksi ja oikeanlaisten toimintatapojen löytämiseksi.

No mä ajattelen, että se aina mittaa jotain. Se pyrkii avaamaan sitä lapsen taitotasoa ja sitte tavoitteena on, että tietoa myös hyödynnetään jotenkin. (H4)

Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa myös pidempiaikaisen seurannan ja antaa mahdollisuuden perustella asioita dokumentoitujen tietojen avulla.

Ja jos lapsella on oppimisen haasteita, dokumentointi on hyvä esimerkki ja tuki siitä, että näissä asioissa on ollut haasteita ja me ollaan pitkän ajan kuluessa seurattu tätä tai tätä ja meidän kirjaamisista näkee ettei se mee eteenpäin. Et se on valtavan hyvä tuki siellä, kun pitää perustella asioita. Et lähinnä se et se mittaa jotain ja siitä on jotain hyötyä. (H4)

Aineistosta saa hyvin selville, että kasvattajat suunnittelevat pedagogisen dokumentoinnin toteutustapoja ja tavoitteita. Kasvattajien toteutustavat vaihtelevat, mutta tavoitteena kaikilla on toiminnan näkyväksi tekeminen ja lapsen oppimisen edistäminen. Wallinin (2000, 126) mukaan dokumentoinnin suorittamiseen ei tarvita erityistä ohjetta, vaan jokaisen on tärkeää löytää itselleen sopiva menetelmä.

4.3 Pedagoginen dokumentointi ja kielen kehitys

Haastateltavat kertovat kiinnittävänsä huomioita lasten kielen oppimiseen ja kielelliseen ilmaisuun. Gyegyen ja Nikkilän (2013, 54) mukaan kasvattajien on suunniteltava ja järjestettävä toimintaa kieltä aktivoivaksi ja otettava siinä huomioon myös toisen kielen oppijat. Pedagoginen dokumentointi on hyvä apuväline, kun halutaan suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten kielen kehitystä. Järvisen ym. (2009, 51) mukaan oppimisvalmiuden perustana on kielen hallinta. He muistuttavat, että lapsen äidinkielen hallinta on tärkeässä asemassa muiden kielten oppimisessa. Toisen kielen oppimisen kannalta on tärkeä huolehtia, että lapsi oppii ensin oman äidinkieltensä, mikä toimii pohjana muiden kielten oppimiselle.

Kolme haastateltavista (H1, H3, H4) työskentelee kielen oppijoiden kanssa ja heillä on käytössään S2-opetussuunnitelmat ja muita kielen kehitykseen tarkoitettuja ma-

teriaaleja. Haastateltavat mainitsevat Vaasan kaupungin S2-opettajien suosittelevan tiettyjä materiaaleja kielen opettamiseen ja oppimisen arviointiin. Näitä materiaaleja olivat mm. Lauran päivä, Repun takanassa, Kieliraketti ja Kettu-testi. Näillä kolmella haastateltavalla on käytössään myös omia keinojaan käyttää pedagogista dokumentointia kielen kehityksen tukemisessa. Hyvä esimerkki on lapsen oma vihko, johon kasvattaja kirjoittaa ja havainnoi lapsen kielen oppimista. Havaintojen kirjaaminen ja dokumentointi auttavat löytämään lasten vahvuuksia ja helpottavat vuorovaikutustilanteissa lasten ja heidän vanhempiensa kanssa. (Heinonen, ym. 2016, 186.) Haastateltaville on muodostunut oma tapa käyttää vihkoa ja heidän mukaansa sen hyvä puoli on konkreettinen tietoisuus lapsen kielen kehityksen tasosta.

Yhden haastateltavan (H4) mielestä arkipäivän kirjaaminen vihkoon on luontevampaa kuin testitilanne, jossa lasta haastatellaan ja testataan virallisemmin kuin normaaleissa tilanteissa havainnoitaessa.

Aikaisemmin käytin näitä Lauran päivä ja muita kielitestejä, mutta nyt mulla on tullut tällänen oma metodi, että mulla on jokaiselle lapselle oma suomen kielen vihko, johon mä kirjaan sitten niitä tavallaan mitä lapsi esimerkiksi kertoo kuvasta tai mitä hän juttelee aamupalapöydässä, että mitä viikonloppuna on tapahtunut ja kirjaan sitä lapsen kertomaa. Ja sit mä saatan usein tehdä esimerkiksi niin, että jos lapsi on elokuussa kertonut jostain kuvasta jotain, niin mä palaan siihen samaan kuvaan lokakuussa ja katson, että miten se kieli on mennyt eteenpäin. Ja näistä kirjaamisista mitä mä oon sinne lapsen vihkoon kirjannu, niin mä pystyn tarkastella sitä kielen rakennetta. Et mä nään sieltä taivutusmuodot ja mä nään sieltä aikamuodot, mä nään sanaston laajuutta. Tämmöstä kieliopillista aika paljonkin. Sijaintikäsitteitä ja tämmöstä. Niihin on olemassa myös testejä, mutta mä oon oppinut ne siitä arkipuheesta löytämään. Mutta ne pitää kirjata, sä et kuule niitä, jos et sä kirjaa niitä. Et ne pitää ehdottomasti kirjata. (H4)

Haastatteluissa tulee ilmi kirjaamisen tärkeys ja sen hyödyntäminen pitkäaikaisessa seurannassa. Ilman kirjaamista eli dokumentointia ei voida tietää, kuinka kieli on kehittynyt esimerkiksi puolen vuoden aikana. Yksi haastateltava (H4) kertoo myös, että kirjaamisen avulla nähdään, kuinka lapsen kieli on kehittynyt ja missä asioissa tarvitaan vielä harjoitusta. Hänen mukaansa on tärkeää asettaa tavoitteeksi tietyn asian harjoittelu ja kirjata sitten, onko tavoitteisiin päästy. Oppimisen tavoitteeksi voidaan asettaa esimerkiksi verbit tai adjektiivit ja kirjaamisen avulla hahmottaa opitun asian toteutuminen.

Ja just esimerkiksi se, että mulla on siellä vihossa lapsella joku kuva, leikitään vaikka, että on varhainen kielen oppija, niin esimerkiksi ”tyttö juoksee”. Ja sit sitä kuvaa katsotaan päivittäin, päivittäin ja päivittäin. Sitte mä aina merkkään koska se on opittu. Jos sä harjoittelet yhtä ja samaa kuvaa viikon tai kaks ja lapsi ei opi sitä. Niin sitten voi laittaa kysymysmerkkiä, että miksi lapsi ei opi. Se on hyvä dokumentointi myös siihen, että nyt on varmasti myös kielenviivästyä. (H4)

Kaikki haastateltavat mainitsivat sadutuksen olevan hyvä tapa saada selville lapsen kielellinen taso ja sen avulla seurata kielen kehittymistä. Sadutuksessa aikuinen kuuntelee lapsen tai lapsiryhmän kertomusta, joka kirjataan sanatarkasti muistiin. Sadutus on menetelmä, joka auttaa kuuntelemaan ja kohtaamaan lapsen. Parhaimmat hyödyt sadutuksesta saadaan sen ollessa säännöllistä ja sitä toteutetaan luontevana osana toimintaa. (Karlsson 2014, 18–19.)

Samoin sitte yks keino on sadutus, mikä on tosi hyvä keino arvioida sitä, miten se kieli on kehittynyt ja esimerkiksi näyttää kuvia lapsille, josta he saavat kertoa oman tarinan tai ihan vaan voi olla yksittäisiä sanoja riippuu vähä lapsen kielen kehityksen tasosta. Ja sitte voi vaikka muutaman kuukauden päästä näyttää sen saman kuvan et siitä näkee sitte kuinka kieli on kehittynyt. (H1)

Sadutus on myös hyvä keino harjoitella kirjoittamista ja kehittää lapsen osaamista antamalla hänelle mahdollisuus kirjoittaa itse omia satuja kuvien pohjalta.

Näitä tehdäänkin paljon tommosia sadutus-juttuja, että on joku kuva ja lapsi kertoo siihen. Se on ainaki selkeesti hyvä, että mitä lapsi sanoo niin kirjottaa sen ylös tai siihen sitten, jotkut lapset osaa jo ittekin jotain kirjoitella. (H3)

Haastateltava (H1) kertoo myös suujumpan käytöstä kielen opettamisessa ja erilaisista tekniikoista, joiden avulla siihen voidaan liittää myös pedagoginen dokumentointi. Merikosken ja Pihlajan (2018, 212–213) mukaan suujumppa menetelmänä tarjoaa kokonaisvaltaisen tavan, jonka tarkoituksena on kehittää puheen artikulaatiota. Heidän mukaan suujumpan tulee olla toiminnallista ja kiinnostavaa tekemistä, johon voidaan sisällyttää vuorovaikutuksen ja kielellisten taitojen rikastuttamista.

Me ollaan esimerkiksi tehty suujumppaharjoitteita esimerkiksi puhaltamalla, tehty sellanen kuplaväriseos, lapset on puhaltanut, laittanut paperin päälle ja siitä on tullut hyvä jälki, jotka me ollaan laitettu seinälle,

että vanhemmat on saanut kattoa ja samoin me ollaan toistettu tää harjoitus myöhemmin ja nähdään, että tulee niitä kuplia enemmän. Nähdään, tulee niitä kuplia enemmän ja onko lapsen suun alueen motoriikka kehittynyt ja lapset myös itse näkevät ne. Muilla puhallusharjoituksilla myös treenattu suujumppaa. (H1)

Haastateltavien puheesta voi tulkita, että pedagogisen dokumentoinnin käyttö kielen kehityksen tukemisessa ja muussakin varhaiskasvatuksen toiminnassa on luovaa ja erilaisia tekniikoita löytyy paljon. Jokaiselle kasvattajalle kehittyy omia toimintatapoja, joiden avulla hän huomaa lasten oppivan asioita. Erilaisuuden korostaminen myös dokumentointitavoissa on rikkaus ja lisää luovaa työtä varhaiskasvatuksessa.

5 KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

Tässä kappaleessa kerron aineiston pohjalta saaduista kehittämisehdotuksista ja havainnollistan kasvattajilta saatujen kuvien avulla, kuinka pedagogista dokumentointia voitaisiin kehittää ja huomioida enemmän kielen kehityksen tukemisessa.

Toikko ja Rantanen (2009, 16) kirjoittavat kehittämistoiminnan tavoittelevan muu-
tosta, joka on olemassa olevia toimintatapoja tehokkaampaa tai parempaa. Heidän
mukaansa kehittämisen lähtökohtana voi olla ongelmat tai ajatus uudesta tavasta
toimia. Aineiston pohjalta käy ilmi, että kaksi kasvattajaa (H3, H4) kokevat tarvetta
kehittää pedagogista dokumentointia kielen kehityksen tukemisessa. Kehittämiseh-
dotukset ja valmiit materiaalit helpottavat kasvattajan työtä sekä antavat lisävinkkejä
oman toiminnan kehittämiseen.

Haastattelun lopussa olen kysynyt haastateltavilta, miten pedagogista dokumen-
tointia voitaisiin kehittää yleisesti sekä kielen kehitys huomioiden. Aineistosta näkyy,
että haastateltavat haluaisivat itse kehittää omia dokumentointitapojaan säännölli-
semmäksi ja tavoitteellisemmaksi. Pedagogisen dokumentoinnin seuranta ja sen
käyttäminen arviointimenetelmänä näkyivät myös oman pedagogisen toiminnan ke-
hittämisessä. Wehner-Godéen (2010, 34) mukaan kasvattajan oman toiminnan do-
kumentointi auttaa näkemään oman työn tulokset ja kannustaa kasvattajaa aktiivi-
seen tiedonhakuun.

Haastateltavat käyttävät sadutusta yhtenä keinona lapsen kielellisen kehittymisen
tukemisessa. Kahden vastaajan (H2, H3) mukaan sadutuksen lisääminen olisi
oman toiminnan kehittämiseksi tärkeää, johon tulevaisuudessa haluaisi käyttää
enemmän aikaa. Niskanen ja Kari (2018, 192) kirjoittavat satujen lisäävän lasten
mielikuvista ja innostumista lukemaan oppimiselle. Saduttamisessa lapsi saa itse
olla tarinan kertojana ja kasvattaja kirjaa sanatarkasti lapsen kertomuksen ylös. Sa-
duttamiseen voidaan yhdistää myös lapsen omia tuotoksia ja digitaalisuutta, kuten
alla olevasta kuvasta voidaan havaita. Kuva 1 havainnollistaa, kuinka sadutus voi-
daan yhdistää lasten omiin tuotoksiin ja käyttää myös digitalisaatiota apuna.

Kuva 1. Käden töitä, sadutusta ja dokumentointia.

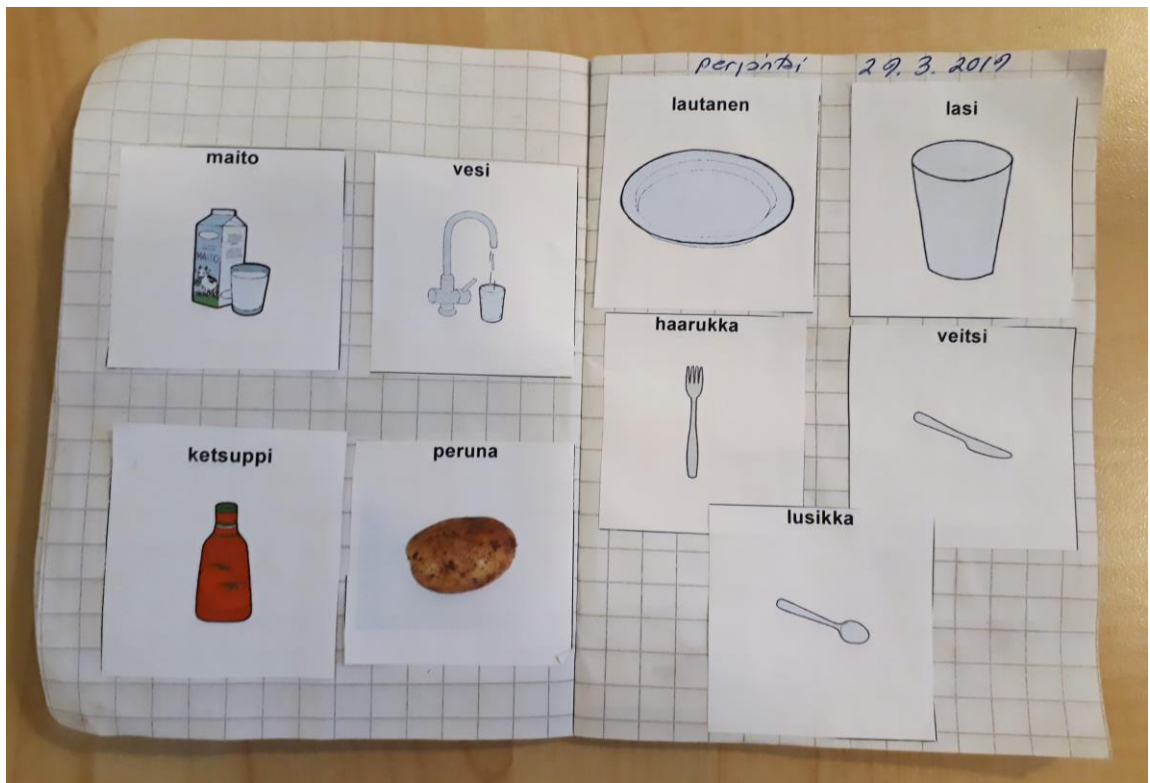
Yksi haastateltu varhaiskasvatuksen opettaja (H4) kertoo pedagogisen dokumentoinnin ja kielen oppimisen kehitysajatuksista kattavasti. Hänen mukaansa olisi hyvä, mikäli kielenoppimisen pedagogiseen dokumentointiin olisi selkeämmät raamit, mutta silti omaa toimintaa saisi toteuttaa luovasti.

Ehkä niille nuorille, jotka vasta tulee tekemään tätä työtä, eikä sitä omaa tapaa vielä ole, niin ehkä niille sitten olis parempi et olis vähän selkeemmät raamit siihen et, miten sitä pedagogista kirjaamista varsinkin kielenoppimisessa tehdään. Kyllähän me ollaan vinkkilistoja saatu S2-opettajilta, joo tarkkailkaa näitä, mutta se on enemmän sellanen suositus kuin normi, että teidän täytyy tehdä näin. Mä luulen, että tätä pedagogista kirjaamista tehdään aika kirjavasti. Et aika paljon varmaan sieltä mistä aita on matalin, koska kieltä on vaikea tutkia. Ja se on aika työlästä sen kirjaaminen ja sitte jos tehdään vaikka joku testi syksyllä, niin se usein jää. Mä oon aikaisemmin tehny niitä silloin aikoinaan vuosia vuosia sitten ja se vaan jäi sitte sinne kansioon jonnekin. No se on tehty jos joku kysyy, huh, se on tehty. Et siitä ei tullu työkalua. Että tavallaan pitäis semmosia malleja saada, joista tulee oikeesti työkaluja. Sen takia mun mielestä on hyvä, että jokainen saa luoda omaa, mutta vinkkejä pitäis antaa. (H4)

Kaksi haastateltavaa (H1, H4) kokee vihon käyttämisen olevan tärkeässä roolissa kielen oppimisessa ja pitävät sitä hyvänä keinona toteuttaa pedagogista dokumentointia. Haastateltavat (H1, H4) käyttävät vihkoa S2-kielenoppijoille ja kokevat sen käytön tehokkaana tapana asioiden sisäistämiseen ja havainnoimiseen.

Meillä on käytössä osalla S2-lapsista sellanen vihko, johon me ollaan kerätty kuvia ja täällä päiväkodissa käydään ne kuvat läpi, niitä on ehkä kolme neljä per viikko. Päiväkodissa ne käydään suomeksi läpi ja kotona käyvät vielä omalla äidinkielellään läpi. Meillä se on tuottanut tosi hyviä tuloksia. (H1)

Haastateltava (H1) käyttää vihkoa (kuva 2) osana kodin ja päiväkodin välisessä yhteistyössä. Vihon avulla myös vanhemmat oppivat uusia päiväkodissa käytettäviä sanoja, asioita ja tilanteita suomeksi.

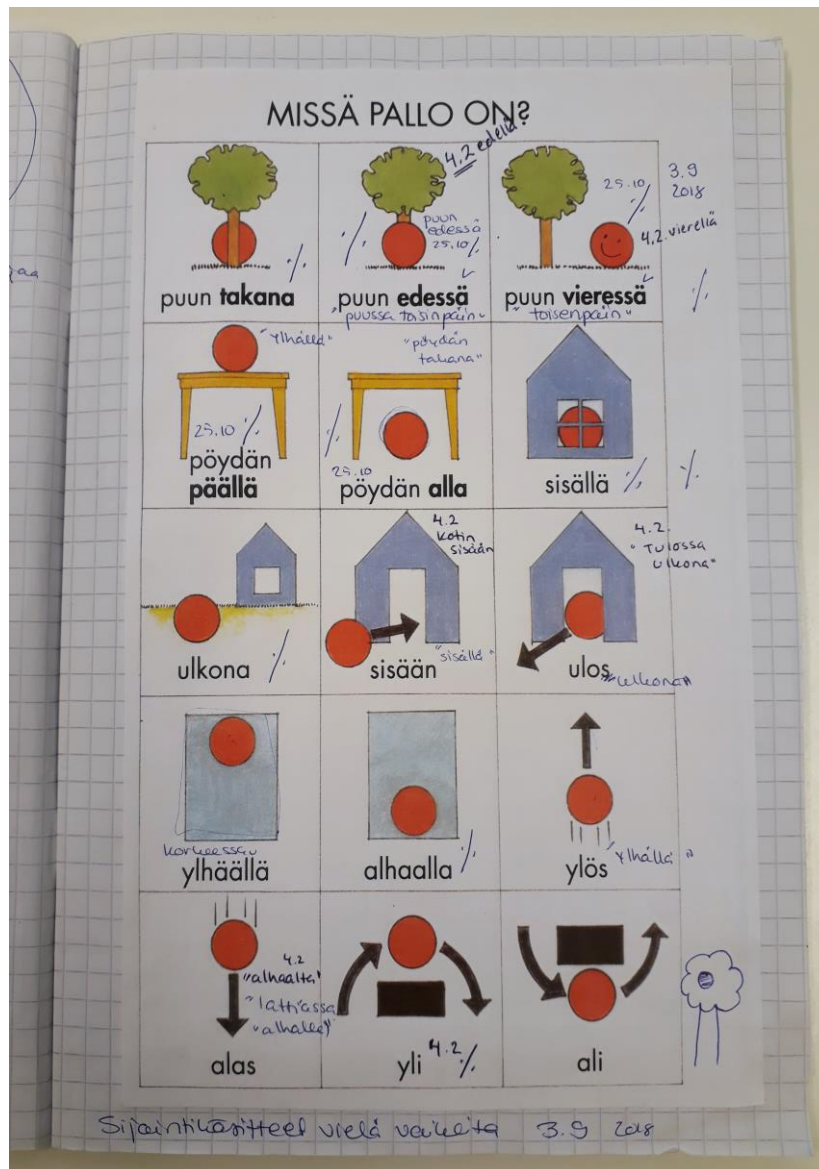

Kuva 2. Päiväkodin, lapsen ja vanhempien kommunikoinnin apuväline sanojen opetteluun.

Haastateltava (H4) käyttää S2-kielenoppijoille tarkoitettua vihkoa (kuva 3) pääasiassa suomen kielen oppimiseen ja hahmottamaan jo opittuja sanamuotoja sekä näyttämään konkreettisesti, missä on vielä harjoiteltavaa.

Siinä sen näkee sen kielen rakenteen oppimisen ja sit kun palaa niihin vanhoihin kuviin niin näkee sen, että onko opittu vai eikö. Sitten usein hämmästy. Sit kun sitä puhetta usein litteroi, niin monta kertaa korva hämää, että lapsihan puhuu jo hyvin. Ja sit kun sen kirjottaa kirjaimiks ja sanoiks niin huomaa, että onpas täällä aika paljon. Monet olettaa, että onhan se jo hyvää se suomen kieli, mutta ei se sitte ookaan. (H4)

Kasvattajan itse laatima vihko mahdollistaa keskittymisen ja oppimisen juuri niihin asioihin, mitkä ovat tällä hetkellä ajankohtaisia kielen kehittymisen kannalta.

Kuva 3. S2-lapsen vihko kielen oppimisen apuvälineenä.

Haastatteluissa ilmenee monta kertaa, että kirjaaminen ja lasten havainnointi on ensiarvoisen tärkeää. Pedagogisesta dokumentoinnista pitäisi tulla koko tiimin yhteinen asia, johon kaikki kiinnittävät yhdessä huomiota. Sen ei tarvitse olla monimutkaista, vaan asioita voi myös tehdä yksinkertaisesti ja helposti.

Meillä on myös sellanen paksu vihko, jossa on jokaisella lapsella omat sivunsa. Eli meillä muutkin aikuiset kirjaa kuin pelkät opettajat. Jos on jotain huomionut tai havainnoinut, niin sinne voi lapsen kohdalle kirjoittaa, mitä on huomionut ja havainnoinut. Että suomenkielisten lasten havainnot tulee suoraan sitten sinne. Tavallaan koko tiiminkin yhteistä. Tietysti opettajat dokumentoi eniten, mutta kyllä me yritetään aktivoida lastenhoitajaa ja avustaa, että kirjottakaa sinne jos me ei huomata tai hoksata, että sinne vaan. Sieltä se tieto sitte löytyy kun aletaan pohtimaan lapsen asioita. Jollakin tavalla se sitten toimiikin. (H4)

Jokaisen haastattelun aikana sähköiset menetelmät nousevat keskustelussa esiin useamman kerran. Yhdellä haastateltavista (H1) on käytössään sähköinen kasvunkansio Seesaw, jonka hän kokee käteväksi tavaksi dokumentoida lasta ja hänen asioitaan. Kolme muuta vastaajaa haluavat ottaa sähköisen kasvunkansion käyttöönsä ja käyttää aikaa sen kehittämiseen. Haastateltavat ajattelevat sen olevan helppo ja ajankohtainen keino välittää informaatiota lasten vanhemmille. Päiväkodin seinällä olevat tuotokset eivät välttämättä tule kiireessä huomatuiksi, mutta kotona yhdessä lapsen kanssa voi tutkia esimerkiksi blogia tai sähköistä kasvunkansiota.

No nyt on puhuttu siitä Seesawsta ja mä haluisin tehdä sen sähköisesti. (H3)

Leikki auttaa lasta oppimaan, toimimaan ja osallistumaan. Leikin kautta opitaan sosiaalisia taitoja sekä vuorovaikutuksen ja kuuntelemisen taitoja. (Leikkipäivä 2019) Leikki on tärkeä osa varhaiskasvatuksen toimintaa, ja siihen halutaan innostaa esimerkiksi erilaisten oppimisympäristöjen avulla. Leikkien kuvaaminen ja niiden kautta havainnointi ovat hyvä keino toteuttaa pedagogista dokumentointia. Leikin merkitys ja leikkitaidot halutaan välittää vanhemmille, johon sähköiset kanavat ovat hyvä keino.

Ja leikkejä pystyy laittaan vanhemmille Seesawiin ja videoita paremmin, että ne näkee missä mennään. (H2)

Kahden haastateltavan (H1, H3) mielestä riittävä käytettävissä oleva aika on tärkeää pedagogisen dokumentoinnin toteutumiselle, ja sitä voisi kehittää tai lisätä. Kiireessä toimiminen ei johda toivottuun lopputulokseen ja dokumentointi voi jäädä suunnittelun asteelle. Rintakorpi (2018, 5) kirjoittaa väitöskirjassaan tutkimuksensa osoittavan, että pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen vaikuttivat pula ajasta, välineistä ja osaamisesta. Omassa tutkimuksessani ajan puute näyttäytyy näistä selvimmin.

Luovuus pysähtyy, kun menee minuuttipelillä eteenpäin ja tekee vaan ne mitä on pakko. Siinä tarvitaan aika paljon tilaa, että tulee joku uusi ahaa-elämys. Rutiinit ja luovuus ei aina toimi ihan yhtä aikaa. Tarvitaan tilaa eikä minuuttipeliä. (H3)

Suunnittelun ja yhteistyön tärkeys korostuvat myös siinä, että pedagogiselle dokumentoinnille olisi todella riittävästi aikaa.

Tavallaan jos se on suunniteltua toimintaan, niin silloin on aikaa, koska se on suunniteltu siihen. Mutta sitte jos monesti tulee sellasia ”että täähän olis tosi hyvä juttu”, esimerkiksi kuvan ottaminen tai joku videokuvaaminen. Jos ei sitä oo suunniteltu sinne, niin kyllä se sekottaa sitä toimintaa tai katkasee sitä. Silloin on hyvä olla toinen aikuinen mukana kuvaamassa. (H1)

Pedagogista dokumentointia voidaan toteuttaa myös ulkoilun yhteydessä (kuva 4) ja suunnitella se etukäteen mukaan toimintaan.

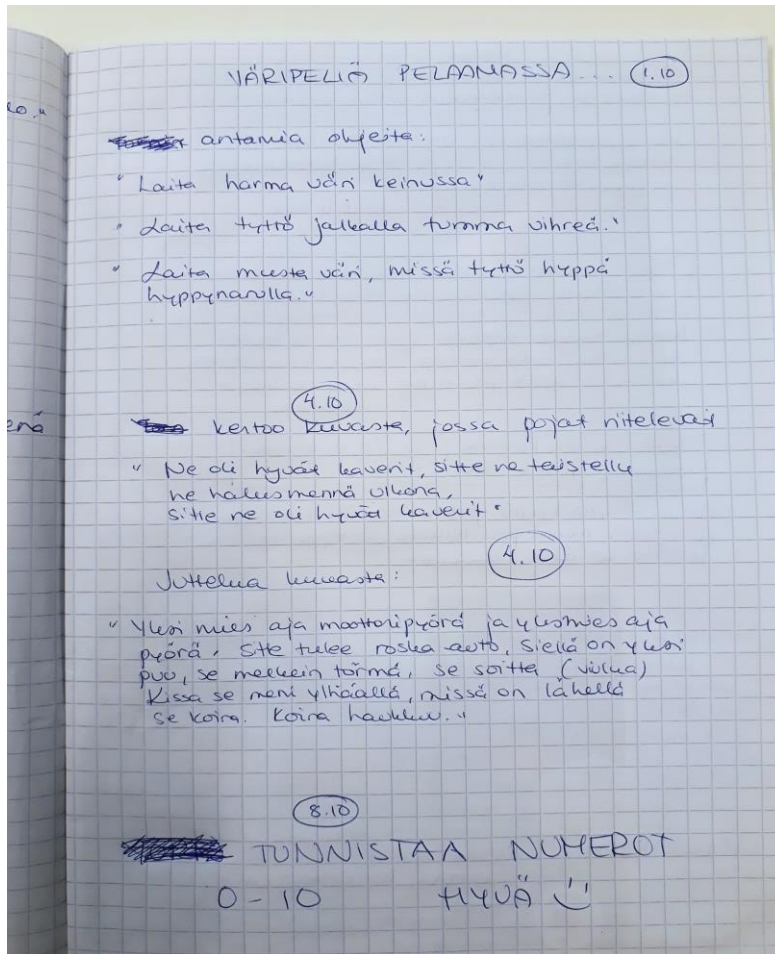
Kuva 4. Suunniteltua pedagogista dokumentointia, jossa näkyy lapsen kädenjälki ja kielen oppimisen harjoittelua.

Rintakorpi (2016, 155) vertaa pedagogisen dokumentoinnin edellyttämää yhteistyötä nuotioon, joka loimuaa, kun kaikki ruokkivat sitä. Hänen mukaansa pedagogisen dokumentoinnin onnistuminen edellyttää kaikkien sitoutumista ja avointa ajatustenvaihtoa. Tämä on hyvä vertaus yhteistyön tärkeydestä, joka pitäisi ottaa osaksi varhaiskasvatuksen arkea ja toimintatapoja

Haastateltava (H4) kertoo havainnoimisen ja kirjaamisen luontevissa tilanteissa olevan pedagogisen dokumentoinnin tärkein asia, joka auttaa hahmottamaan kieltä ja sen rakennetta.

Kyllä se arkipäivän kirjaaminen, mä toivon, että nousis kunniaan. Et siinä arjessa havainnointi on se kaikista tärkein. Siinä se kieli tulee luontevasti, se tulee leikkitalanteissa, se tulee oppimistilanteissa, se tulee, kun katotaan kuvia, jutellaan mitä on viikonloppuna tapahtunut ja mitä tulevaisuudessa tulee tapahtumaan. Siinä on kaikki ne asiat mistä saa napattua kielen rakenteen. (H4)

Kuva 5 auttaa hahmottamaan, kuinka kirjaaminen voidaan ottaa luontevaksi osaksi arkea ja miten vihkoa voidaan käyttää siinä apuna.

Kuva 5. S2-lapsen vihko, kirjausta yhteisten tilanteiden lomassa.

Haastateltava (H4) toivoo, että varhaiskasvatukseen käyttöön tulisi uutta materiaalia, jota voitaisiin käyttää kielen kehityksen tukemisessa.

No tietysti aina toivoo, että julkaistais jotain uutta materiaalia, jota vois käyttää. Et aika paljon toi kielen dokumentointi on sitä, että me ite haalitaan materiaalia tuolta netistä ja printataan kaiken maailman kuvia, joista sitten lasten kanssa voidaan keskustella. Aina toivois, että tulis kokonaisvaltaisia isoja materiaalipaketteja, jotka sais suoraan napata käyttöön. On paljon kuvakortteja, mutta olis ihana saada joku materiaalisalkku, kiitos kaikki siinä. (H4)

Ajatustenvaihto ja toisten kokemukset ovat haastateltavan (H4) mielestä tärkeitä ja antavat vinkkejä oman toiminnan kehittämiseksi.

Me nähdään aina kun S2-opettajat pyytää ja joka talosta on edustaja siellä. He aika usein kertoo ajankohtaisia kuulumisia ja tämmöstä, mutta toivois, että olis sellanen keskustelufoorumi, että vois jakaa ideoita muille ja sais muilta uusia juttuja. Ja sitte meiltä voitais kysyä kun

ollaan tehty tätä niin kauan, että olis mahdollisuus niillä kysyä, jotka vasta alottelee tätä juttua. Mutta sitä toivois sellasta avointa keskustelutilaisuutta. (H4)

Avoimuus ja keskustelu auttavat kehittämään pedagogista dokumentointia ja antaa vinkkejä oman toiminnan kehittämiseksi. Tiimin, työyhteisön ja koko organisaation välinen yhteistyö auttaa kasvattajia sisäistämään pedagogisen dokumentoinnin ytimen ja antaa jokaiselle kasvattajalle ajatuksia oman työnsä toteuttamiselle. Toisen käyttämä keino voi olla juuri sellainen, joka puuttuu omasta työtavasta ja vastaavasti oman toimivan menetelmän voi jakaa muille pedagogista dokumentointia työssään käyttävälle.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni tulokset osoittivat, että pedagoginen dokumentointi on auttanut kielen oppimiselle asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa. Pedagogisesta dokumentoinnista jäävä kirjallinen jälki on auttanut kasvattajien opettamistyössä ja lasten oppimisen seurannassa. Tuloksien pohjalta voidaan todeta, että jokainen haastateltu varhaiskasvatuksen opettaja käyttää työssään päivittäin pedagogista dokumentointia ja kokee sen olevan tarpeellinen työväline oppimisessa.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat: Millaisia pedagogisen dokumentoinnin muotoja kasvattajat käyttävät kielen kehityksen tukemisessa ja miten pedagogisen dokumentoinnin käytöllä voidaan tukea lasten kielen kehitystä? Näihin kysymyksiin sain vastauksia hankkimani aineiston avulla. Kasvattajilla on käytössään sekä yhte-neväisiä että erilaisia pedagogisen dokumentoinnin muotoja, joita he käyttävät työs-sään. Teoriaosuudessa kerroin pedagogisen dokumentoinnin tavoista, joita ovat ha-vainnointi, haastattelut, kasvunkansio ja blogi. Tutkimukseni osoitti, että kaikkia tapoja käytettiin ja niihin liittyi isona osana kirjaaminen. Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on prosessimainen työote, jossa lopputulos ei ole tärkeintä. Aineis-ton pohjalta voidaan sanoa, että pedagogista dokumentointia toteutettiin pitkäjän-teisesti ja prosessinomaisesti. Kasvattajilla oli ymmärrys pedagogisen dokumentoinnin jatkuvuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta. Mielestäni oli myös tärkeä huomata, että kasvattajat kiinnittivät huomiota lasten mielenkiinnonkohteisiin ja he toteuttivat dokumentointia niiden pohjalta. Tutkimukseni osoitti, että pedago-gista dokumentointia käytettiin osana kielen kehityksen tukemisessa. Kasvattajat, jotka työskentelivät maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa, olivat löytäneet omia keinoja, jotka auttoivat kielen oppimisessa. S2-lapsilla käytössä oleva vihko on mie-lestäni hyvä esimerkki pedagogisesta dokumentoinnista ja kielen kehityksen yhdis-tämisestä. Kirjaaminen osoittautui olevan tärkeässä roolissa ja sen hyödyt näyttäy-tyivät arvioinnin ja seurannan kautta. Kielen oppimisen konkreettinen seuranta ja arviointi avautuvat kirjattujen tietojen pohjalta.

Tutkimuksessani selvisi, että pedagoginen dokumentointi on toimiva väline oman toiminnan ja lapsen oppimisen arvioinnille. Rintakorven (2017) mukaan pedagogi-

nen dokumentointi sopii toiminnan arvioinnin ja kehittämisen välineeksi. Hänen mukaansa erilaisten kysymysten avulla tulisi pohtia pedagogisen dokumentoinnin tavoitteita. Seuraavat Rintakorven listaamat kysymykset auttavat keskustelussa: Mitä pitää arvioida ja miksi? Miten pedagoginen dokumentointi kudotaan arvioinnin verkkoon? Kuka arvioi? Mitä välineitä ja menetelmiä luodaan? Mitä sitten tapahtuu käytännössä? Kysymykset ovat hyvä apuväline arvioinnille ja auttavat tiimiä saamaan kokonaisvaltaisen käsityksen arvioinnin tavoitteista sekä pohjustavat tulevaa kehitystä. Jokaisessa tiimissä tulisi avoimesti jutella, miten pedagogista dokumentointia toteutetaan ja kuka sitä tekee. Selkeät pelisäännöt auttavat luomaan yhtenäisen linjan ja positiivisen ilmapiirin.

Tutkimukseni osoitti, että pedagogista dokumentointia tulisi kehittää ja auttaa kasvattajia löytämään toimivat menetelmät sen toteuttamiselle. Tutkimuksessani pedagogisen dokumentoinnin pääpaino oli kielen kehityksessä, ja halusin löytää keinoja lasten kielitaidon kehittämiseen ja saada selville toimivia tapoja oppimisen tueksi. Hankkimani aineiston kautta löysin toimivia keinoja ja sain koottua kehitysehdotuksia kasvattajille avuksi päivittäisen dokumentoinnin toteuttamiseen. Mielestäni päiväkodin yhteiset linjaukset ja myönteinen suhtautuminen pedagogiseen dokumentointiin auttavat kasvattajia työssään. Avoimuus ja kannustava ilmapiiri ovat hyvä lähtökohta pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisessa.

Opinnäytetyöni tuloksista käy ilmi, että kasvattajien tietoisuutta on lisättävä ja heille on järjestettävä riittävästi resursseja pedagogisen dokumentoinnin käyttämiseksi. Kasvattajan on löydettävä oma tapansa toteuttaa pedagogista dokumentointia, mutta valmiita materiaaleja ja vinkkejä on hyvä olla tukena. Riittävä ajankäyttö mahdollistaa ideoiden syntymisen ja antaa aikaa suunnittelulle.

7 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin opinnäytetyöprosessiani ja ajatuksia, joita olen tutkimuksen aikana miettinyt ja oppinut. Lisäksi tuon esille mahdollisia jatkotutkimusaiheita ja ajatuksia, joiden avulla pedagogista dokumentointia kielen kehityksen tukemisessa voitaisiin edistää.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut mielenkiintoinen matka, joka on pitänyt sisällään uuden oppimista ja varhaiskasvatuksen toiminta-ajatukseen syventymistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 9) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen yhdessä huoltajien kanssa. Mielestäni pedagoginen dokumentointi on hyvä keino toteuttaa näitä kaikkia edellä mainittuja osa-alueita ja tehdä toimintaa näkyväksi lasten huoltajille ja lapselle itselleen. Ilman aktiivista yhteydenpitoa ja oppimisen seuranta jokin toimenpiteitä vaativa asia voi jäädä huomioimatta ja tuen tarpeen saaminen viivästyä. Pedagogisen dokumentoinnin käsitteen sisäistäminen avasi itselleni uusia ajatuksia toiminnan toteuttamiselle ja sen näkyväksi tuomiseksi niin vanhemmille kuin lapsillekin. Pedagogisen dokumentoinnin avulla voimme myös lisätä tietoutta varhaiskasvatuksen tärkeydestä ja tuoda julki sen olevan paljon muutakin kuin turvallinen hoitopaikka vanhempien työpäivän tai opiskelujen aikana.

Opinnäytetyön prosessi alkoi aiheen valinnalla, joka selkeytyi ollessani harjoittelussa vaasalaisessa päiväkodissa. Huomasin, että suomen kielen kehitystä ja sen oppimista pidettiin tärkeänä niin maahanmuuttajien kuin suomea äidinkielenään puhuvien lastenkin kohdalla. Ryhmän opettajalta sain idean ryhtyä tutkimaan kielen kehityksen tukemista pedagogisen dokumentoinnin avulla. Aihe oli kiinnostava ja tuntui tarpeelliselta nostaa esille ajatuksia toimivista pedagogisen dokumentoinnin keinoista, jotka tukevat ja rikastuttavat lapsen kielellistä kehittymistä. Halusin rajata tutkimuksen koskemaan kasvattajien näkemyksiä ja ajatuksia pedagogisesta dokumentoinnista. Aihetta olisi voinut myös tutkia ottamalla huomioon lasten ja vanhempien kokemuksia pedagogisesta dokumentoinnista. Tarkoitukseni oli nimenomaan auttaa varhaiskasvattajia tutustumaan pedagogisen dokumentoinnin tarjoamiin mahdollisuuksiin ja helpottaa heitä päivittäisessä työssään huomioimaan kielen kehitys osana varhaiskasvatusta. Uskon, että perehtymällä opinnäytetyöhöni ja sen

sisältämiin kehitysehdotuksiin kasvattajat voivat saada ideoita ja uusia toimintamalleja omaan työhönsä. Sosionomiopintojeni lisäksi opiskelen varhaiskasvatuksen opettajaksi. Mielestäni uudet kasvattajat kaipaavat konkreettisia neuvoja ja toimintamalleja pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen. Pedagogisen dokumentoinnin ei tarvitse olla vaikeaa, vaan se voi olla osa päivittäisiä rutiineja, johon jokainen kasvattaja löytää omat keinonsa ja ajan sen toteuttamiselle. Omassa tutkimuksessani käsittelen pedagogista dokumentointia kielen kehityksen tukemisen kannalta, johon käytännön vinkkejä löytää työni Kehitysehdotuksia- luvusta.

Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimustapa. Haastattelut olivat hyvä tapa saada kasvattajien kokemustietoa näkyväksi ja kuulla heidän mielteitään pedagogisesta dokumentoinnista. Opinnäytetyötä tehdessäni huomasin, että pedagoginen dokumentointi on hyvä apuväline päivittäisen toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen, mutta myös toimiva apu pulmien hoitamiseen ja tavoitteiden asettamiseen. Monikulttuurisessa yhteiskunnassamme suomen tai ruotsin kielen oppiminen on edellytys koulumaailmassa pärjäämiselle. Kielen kehityksen huomioiminen lähtee jo varhaiskasvatuksesta, johon kaikilla varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvilla lapsilla on oikeus. Tutkimukseni osoitti, että pedagoginen dokumentointi on auttanut kielen oppimiselle asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa ja helpotti kasvattajien opettamistyötä ja lapsen oppimisen seuranta. Kuvat, videot ja lasten tuotokset mahdollistavat myös lasten oman seurannan ja tuovat mielekkyyttä oppimiselle.

Pedagogisesta dokumentoinnista on saatavilla kattavasti tietoa ja materiaalia. Pedagoginen dokumentointi kielen kehityksen tukena on aiheena yksityiskohtaisempi, johon ei suoranaisesti löydy valmiita teoriapohjaisia teoksia tai ohjeita sen toteuttamiseksi. Kokemukseni ja tutkimukseni mukaan jokainen kasvattaja tekee pedagogista dokumentointia omalla tavallaan ja sisällyttää siihen kielen oppimista tai muuta varhaiskasvatuksen osa-alueen toimintaa. Pedagogista dokumentointia kielen kehityksen tukena voitaisiin jatkossa selvittää tarkemmin ja luoda yhtenäisemmät ohjeet menetelmälle. Tällaisesta ohjeistuksesta hyötyisivät kasvattajat ja lapsille mahdollistuisi positiivinen oppimiskokemus mukavan tekemisen kautta. Mielestäni perinteisten kirjallisten materiaalien rinnalle voitaisiin kehittää mobiilisovellus, mikä voisi

olla yksi keino toteuttaa nykyaikainen opas pedagogisesta dokumentoinnista. Sovellukseen voitaisiin sisällyttää ohjeistusta eri osa-alueilta, kuten kielen kehityksestä, mikä tukisi kasvattajien taitoa omaksua kielen kehittäminen osaksi varhaiskasvatuksen arkea. Sähköiset menetelmät ovat vahvasti varhaiskasvatuksen arjessa ja toimivat hyvin myös kasvattajan materiaalipankkina perinteisten materiaalien rinnalla.

Maahanmuuttajien määrä lisääntyy jatkuvasti varhaiskasvatuksessa ja kasvattajilla on oltava ajantasaiset keinot opettaa ja kehittää S2-lasten kielitaitoa. Kielen opettamiseen on monia erilaisia keinoja, joista pedagoginen dokumentointi on vain yksi tapa muiden joukossa. Itse ajattelen, että paikkakuntakohtaisten menetelmien ja toimintatapojen vertailu voisi olla hyvä tapa saada kokonaisvaltainen ja laaja kuva pedagogisen dokumentoinnin keinoista kielen kehityksen tukemisessa. Kasvattajien on pysyttävä kehityksessä jatkuvasti mukana ja opeteltava uusia menetelmiä varhaiskasvatuksen muuttuvassa ympäristössä. Mielestäni kasvattajille tulee tarjota riittävät resurssit uuden oppimiselle ja tukea heitä uusien toimintatapojen käyttöönotossa. Pedagoginen dokumentointi työvälineenä on ajan hermoilla oleva toimintatapa, johon keskittymällä saadaan varmasti hyviä tuloksia aikaan. Avoimuus, ohjeistus ja riittävät resurssit auttavat sisäistämään toimintatavan ja ottamaan sen osaksi omaa päivittäistä työskentelytapaa.

LÄHTEET

- Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. painos. Tampere: Vastapaino.
- Dahlberg, G., Moss, P. & Pence, A. 2007. Beyond Quality in Early Childhood Education and Care. Languages of Evaluation. 2. painos. Routledge. USA.
- Gillham, B. 2000. The research interview. London and New York: Continuum.
- Gyegye, M. & Nikkilä, P. 2013. Arviointiympyrä: Oppimisen mahdollisuudet näkyviin. Vantaa: Pedatieto Oy.
- Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsén, E. 2017. Havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 56–68.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Helenius, A. & Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatus perusteita. Helsinki: BoD – Books on Demand.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. 20. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Huttu, T. & Heikkinen, K. 2017. Pää edellä. Näin tuet lapsesi aivojen kehitystä. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Jakkula, K. 2008. Ensimmäiset vuodet luovat lapsen kehityksen perustan. Teoksessa: A. Helenius & R. Korhonen. 2008. Pedagogiikan palikat: Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 33–43.
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja.
- Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Karlsson, L. 2014. Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kronqvist, E-L. & Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt. Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Koivula, M. & Laakso, M-L. 2017. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmasta. Teoksessa: M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen. (toim.) 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy, 108–128.
- Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa: Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Korhonen, T. 2004. Lapsen neuropsykologinen kehitys. Teoksessa: P. Pihlaja & R. Viitala. 2004. Eriyiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 42–59.
- Korkeamäki, R-L. 2011. Kieli ja vuorovaikutus oppimisympäristöissä. Teoksessa: M. Nurmilaakso & A-L. Välimäki. (toim.) 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. 42–53.
- Laakso, M-L. 2011. Esikielellisten taitojen arviointi. Teoksessa: S. Loukusa. & L. Paavola. (toim.) Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-kustannus, 175–193.
- Lehtinen, A-R, 2000. Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.
- Leikkipäivä. 2019. [Verkojulkaisu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu 12.11.2019]. Saatavana: <https://leikkipaiva.fi/leikin-merkitys/>
- Lenz Taguchi, H. 2013. Varför pedagogisk dokumentation? Malmö: Gleerups Utbildning AB.

- Lyytinen, H., Eklund, K. & Laakso, M-L. 2001. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Teoksessa: P. Lyytinen, M. Korhonen & H. Lyytinen. (toim.) 2001. Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan. 5. painos. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 40–65.
- Lyytinen, P. 2014. Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa: T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen. (toim.) 2014. Joko se puhuu? Kielen kehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 51–71.
- Lyytinen, P. 2001. Lapsen kielen ja kommunikointitaitojen kehitys. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) 2001. Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Merikoski, H. & Pihlaja, P. 2018. Puheen ja kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) 2018. Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus. 201–221.
- Niskanen, T. & Kari, O. 2018. Kasvun ja osallisuuden edistäminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja, Kasvua kohti kestäväää kehitystä. 2. painos. Helsinki: Lasten Keskus.
- Rintakorpi, K & Vihmari-Henttonen, E. 2017. Tää on meidän maailma!. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Rintakorpi, K. 2010. [Verkkojulkaisu]. Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Pro Gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Soveltavan kasvatustieteen laitos. [Viitattu 12.11.2019]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24870/lastento.pdf>
- Rintakorpi, K. 2016. Pedagoginen dokumentointi arviointimenetelmänä. Teoksessa: P. Roos. Mitä kuuluu? Lasten kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa. 2. painos. Nokia: Pia Roos Oy.152–157.
- Rintakorpi, K. 2017. [Verkkojulkaisu] Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksen arvioinnin ja johtamisen välineenä. Johtajuusfoorumi. Lappeenranta. [Viitattu 12.11.2019]. Saatavana: <http://docplayer.fi/48278815-Pedagoginen-dokumentointi-varhaiskasvatuksen-arvioinnin-ja-johtamisen-valineena.html>
- Rintakorpi, K. 2018. [Verkkojulkaisu]. Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. [Viitattu 12.11.2019]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/229852>

- Reunamo, J. & Salomaa, P. 2014. Kielellisen kehityksen tukeminen. Teoksessa: J. Reunamo. (toim.) 2014. Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-kustannus, 23–47.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Stake, R.E. 2010. Qualitative Research. Studying how things work. New York: The Guilford Press.
- Suomi toisena kielenä -opetus. 2019. [Verkojulkaisu]. Opetushallitus. [Viitattu 15.10.2019]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/suomi-toisena-kielena-opetus>
- Tarkka, K. 2017. Millainen lapsikäsitys ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteita? Teoksessa: Toim. T. Haapsalo, H. Petäjä, P. Vuorelma-Glad, M. Sandén, H. Pulkkinen & I. Tahvanainen. Varhaiskatsomus katsomusten keskellä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy, 22–32.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2019. [Verkojulkaisu] Opetushallitus. Helsinki: PunaMusta Oy. [Viitattu 21.8.2019]. Saatavana: https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf
- Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Wallin, K. 2000. Reggio Emilia ja lapsen sata kieltä. Helsinki: LK-Kirjat.
- Wehner-Godée, C. 2010. Att fånga lärandet. Pedagogisk dokumentation med hjälp av olika medier. Stockholm: Liber AB.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Haastattelurunko

- Taustatiedot

Ikä

Sukupuoli

Koulutus

Työkokemus

- Pedagoginen dokumentointi

Miten ymmärrät pedagogisen dokumentoinnin?

- Pedagoginen dokumentointi käytännössä

Millä tavoin toteutat pedagogista dokumentointia varhaiskasvatuksessa?

Millaisia tavoitteita asetat pedagogiselle dokumentoinnille?

- Kielen kehitys ja pedagoginen dokumentointi

Millaisia pedagogisen dokumentoinnin keinoja sinulla on käytössä, jotka mielestäsi tukevat lapsen kielellistä kehittymistä?

Kerro esimerkkejä tilanteista ja pedagogisen dokumentoinnin keinoista, joita olet käyttänyt. Miten käyttämäsi keinot toimivat?

- Kehitysehdotuksia

Millaisin keinoin pedagogista dokumentointia voisi kehittää?

Kuinka lasten kielen kehitys voitaisiin ottaa huomioon pedagogisessa dokumentoinnissa?

Voitko kertoa esimerkkejä?